

MÉRJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— © — Budapest, márczius hó 22. © —

Április elsejével kezdődik az új évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek. Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor., félévre 10 kor., negyedévre 5 kor.

Mai számunkhoz erre a czélra posta-blankettákat mel-
lékeltünk.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 18. szám.

Krónika.

Az utca urai.

— márcz. 20.

Marx halálának negyedszázados fordulóján a szociálisták bizonyoságot akartak tenni arról, hogy nem hiába hirdették évtizedeken át a marxizmust az országban. És ékesen szóló bizonyítékul lefoglalták maguknak az utcát. A honfoglalás mintájára megcsinálták az utcafoglalást. Ha nincs hazájuk, legyen utcájuk. S mert az utca az egyetlen szerzeményük, ők erre a szerzett birtokra éppen olyan büszkéek, mint akármelyik nagyságos asszony a butonjaira és selyembluzaira. Mindennap eldicsekszenek néhányszor, hogy az utca az övék. Övék és senki másé.

Az ember azt hinné, hogy amit oly nagy erőfeszítések árán szereztek maguknak, amelletts utolsó lehelletükig kitartanak. Ehelyett azonban azt látjuk, hogy az utcafoglalás első napján már átengedték az utcát a csöcseléknek. A polgári társadalommal még csak megbirkóztak valahogyan. Ettől birtokba vették az utcát, de a csöcselékkel szemben tehetetlenek. A mob még a szervezett proletárságnál is erősebb. Ezt ők maguk mondják s nem is szégyenkeznek miatta. Ambíciót csak abba fektettek, hogy a polgárságtól foglalják el az utcát. A mobbal azonban nem törődnek. Vele nem állanak ki birokra. A csöcseléket nem söpri el az utcáról, mint ahogyan elsöpörték a polgárságot. Sőt némi jóakarattal nézik, hogy a mob odatelepszik az utcára, valahányszor a proletárság utcai tüntetésre készül. A nyilvánosság előtt ugyan tiltakoznak ellene, hogy a csöcselék közékük keveredik, de ennél a platonikus ellenkezésnél még sohase tettek egyebet. Pedig ők volnának az utca urai! S aki az utcán urrá lett a polgárság fölött, könnyen éreztethetné hatalmát a mobbal, azzal a bizonyos söpredékkel, mely kompromittálja a proletárságot.

Nem kell nagyon komolyan venni azt a tiltakozást, melylyel a proletárság lerázni igyekszik magáról a csöcseléket. Mert ha nyilvánosan meg is tagad vele minden közösséget, titokban mégis úgy gondolkozik, hogy ha még nem lenne csöcselék, úgy ezután kellene azt kitalálni. A csöcselék az utcai politika strohmannja. Ez felel mindenért, ami az utcán történik. Az ő háta a legszélesebb, az ő lelkiismerete a legmegátalkodottabb. Revolverlövéses dördülnek el? Vegyük elő a csöcseléket! Ablakokat zuznak be, kirakatokat rombolnak széjjel? Ide azzal a csöcselékkel! S a csöcselék jó, a csöcselék engedelmes. Magához hagy kenni mindent s nincs oly gonoszság, ami ellen tiltakoznék. Vállalja a felelősséget és türi, hogy a szociálista mozgalomnak ő legyen az egyetlen mártirja.

Nem vonható kétségbe, hogy Budapestnek is, mint minden nagyvárosnak, megvan a maga csöcseléke. De csodálatos, hogy ez a csöcselék mindig csak olyankor jelentkezik, amikor a proletárság hirül adja a világnak, hogy politikai tüntetésre készül. Ugy látszik hát, hogy a csöcselék csak a mai politikai mozgalmak levegőjében tud életre kapni. Amíg ez a levegő nem csapja meg; nem ad életjelt magáról. De mihelyt a szakszervezetek munkásai kivonulnak az utca meghódítására, hangos szóval jelentkezik a mob is. Sőt úgy látszik, mintha csak a mob jelentkeznék. Mert csak a csöcselék tetteiből tudjuk, hogy a politika az utcán garázdálkodik. Hangja, ökle, revolvere csak neki van. Az öntudatos proletár méltóságteljesen lépked s e méltóságteljes lépésektől várja a társadalom átalakulását s politikai vágyainak diadalmaskodását. Nagy önbizalomnak a jele, ha valaki ekkora fontosságot tulajdonít a lábainak. De a proletárság is jól tudja, hogy lábakkal csak balletánczosnák aratnak diadalt. Az utca és a parlament más eszközöket kíván. Ez a két fórum csak a zavargásokra hederít. S a szociálizmus elég önzetlen, hogy zsebrevágja azt, amit az annyiszor kitagadott és lebecsmérelt csöcselék fog kiverelkedni valamikor. A mobé a verés, a kardlapozás; a szociálizmusé az erkölcsi haszon. Mikor az utca forrong és üvöltve pusztít, akkor a szociálizmus azt mondja, hogy a csöcselék garázdálkodik. Ha valamikor ez a terror sikerekhez jut, a szociálizmus azt hirdeti, hogy a proletárság diadalmaskodott. Ez a csöcseléknek mint politikai intézménynek a karaktere. Egy feje és két arca van. Ugyanazon a helyen, ugyanabban az időben üvölt és méltóságteljesen énekel. Ha rajtakapják az üvöltésen, befogja az egyik száját és azt mondja a másikkal,

hogy ő csak a Marseillaise-t dudolja, az ordítózáshoz pedig semmi köze. Így osztokodik az utcza teljhatalmu ura a csőcselékkel. A szocziálmus elnézi a mobnak, hogy garázdálkodják. Viszonzásul a mob nem indít majd igénykeresetet, ha a szocziálmus a maga javára foglalja le a harczok diadalát.

Semmi közünk hozzá, hogy két szerződő fél milyen feltételek mellett köti meg ügyleteit. Minket mindössze is csak az érdekel, hogy tulajdonképpen kinek a fenhatósága alá tartozunk. Kié hát az utcza? Kik a mi uraink? Kiknek tartozunk alattvalói hűséggel? Őszintén bevalljuk, hogy amennyiben megengedik a választást, mi a proletárok jogára alá kívánczunk. Mert a proletárokról tudjuk, hogy ők a tudomány fegyvereivel akarják végigvívni a nagy társadalmi harczot. Látjuk, hogy nagy buzgósággal készülnek is erre a csatára. Ahány tágas termet tudunk Budapesten, mindenütt a szellem és tudás fegyvereit köszörülik. A modern felvilágosodás egyetlen apostolainak vallják magukat. Ahol irodalomról, művészetről szó esik, ők ott megjelennek. Ők a szellemi fejlődés »jelenvoltjai«. S aki átlapozza majd a mai kor kulturtörténetét, minden lapon megtalálja a proletármozgalom névjegyét. Mert ők megjelentek és leadták névjegyüket, hogy alibijüket tudják igazolni. Ki merné rájuk fogni, hogy valamikor barbárok módjára viselkedtek? Hisz ők ott se voltak! Amikor a barbarizmus rombolt és üvöltött, ők a kultura csarnokában dolgoztak. Nem hiszitek? Ott a névjegyük.

Mindezt el kellett mondanunk Marx halálának negyedszázados fordulóján. A proletárság e napon vette át az utczáat, amivel kétségkívül Marx szellemének akart a maga módja szerint áldozni. Persze, nem vették észre, hogy mennyire ellenkezik a marxizmussal az, amit ők a szocziálmus diadalaként emlegetnek. Marx sohase akarta, de nem is képzelte, hogy az osztályharcz osztálygyületté fajuljon. Ő az osztályharczot a történelmi folyamat szükségének ismerte fel, mely elől nincsen kitérés. Ebben a folyamatban szembekerülnek egymással munkások és munkáltatók. Hogy ki az egyik és ki a másik, az csak úgy nem büne az egyiknek, mint ahogyan nem hibája a másiknak. Mert nem az ember, de a történelem intézi, hogy ki a kizsákmányoló és ki a kizsákmányolt. Nem rajtunk mulik, hogy milyen neműnek születünk s ugyanigy túlhaladja hatáskörünket, hogy ebben a történelmi processzusban kinek milyen szerepet szánt a rendithetetlen törvény ereje. Amiben pedig nem vagyunk hibásak, azért nem is járhat ki büntetésből a gyűlölet. Ez a marxizmus szelleme. Igaz, hogy sok minden történt, ami Marx akaratával és tanításaival ellenkezik. Hogy az a bizonyos történelmi folyamat se alkalmazkodik Marx jóslataihoz, még hagyján. A történelem nem áll a marxista program alapján, tehát meg is tagadhatja azt, aki utját kijelölte. De a proletárságnak talán mégse lett volna szabad éppen az évforduló alkalmából az utczáért, ezért a kétes értékű szerzeményért megtagadni mesterét. Mert ha a tagadásban ennyire megy az utczáért, mennyire megy majd az egész társadalomért?

Lyneusz.

Tiberisznél.

Ne jöjj el hozzám, kék tavasznak lánya.
Napverős kunyhódból ne jöjj, el nem viszlek
Az én örökcsendes, szürke palotámba.
Édes kaczagását szőke Tiberisznek
Selyem-lágy füledből nem rablóm el gyáván.
Az én nyoszolyámon, fagyos nyoszolyámon
Elfonnyadnál árván,
Én erős, én buja, én lotuszvirágom.

Cziprusfás kertjében azúr palotádnak,
Tajtékos véredből, bíbor lobogásból
Kék tavasz fiának vesd a nászi ágát. —
És ha bús vizekről, fekete országból,
Valami romember tavaszodba téved,
Mámoren melledre vond a te legényed,
A te szép legényed. —
Én erős, én buja, én lotuszvirágom.

Mártonfy Márius.

A Mirosláv.

Irta: **KÓBOR TAMÁS.**

Délelőtt tíz óra volt, mikor kiadták Braun urnak a hamburgi ügynök táviratát:

»Mirosláv, első osztályu, 2000, jelenleg nádcukorral Liverpool felé, julius közepén rakományképes legolcsóbban 3/5. Távirati akceptálás.«

Mirosláv. A nagy hajóalmanachból nyilvánvaló, hogy a Mirosláv orosz elsőosztályu vitorlás, kétezer tonna szállítóképességgel, hetvenkilenczben épült, jelenleg a batumi Ramiroff és tsa cég londoni házának tulajdona. Hm, egy kicsit öreg hajó, de úgy látszik, megfelel, mivel más nincs és hajó nélkül nem maradhatunk. Ennélfogva Braun ur megírja a választ:

»Miroslávra jelenleg nincs szükség. Lényeges engedmény esetén talán használható.«

A válasz legfeljebb este, de valószínűleg csak holnap reggel érkezik meg. Az ügynöknek is van esze és nem mutatja ki, hogy a Miroslávot egyhamar nem tudja elhelyezni. Addig is Braun ur nyélbe ütheti, ami még nyélbeütendő.

A telefonhoz megy és odaszól az egyik biztosító-társaságnak: mennyiért vállalja el a Miroslávot Fiuméből Philadelphiába?

A Miroslávot? Rögtön átjön egy ur, hogy személyesen tárgyaljon. — Jó, hanem csak egy óra tájt jöjjön, mert most a börzére kell mennie.

Közben a levelezésben négy-öt táviratot állittat ki külföldi társulatoknak: mennyiért vállalják el a Miroslávot? Estefelé ezekre is meglesz a válasz, holnapra pedig az egész hajókérdés el lesz intézve.

Es Braun ur nyugodtan megy a börzére vásárolni a Miroslávnak való rakományt. Ez a fogasabb része az üzletnek, ettől függ, hogy mennyit nyerünk. A többin csak spórolunk.

Braun ur azonban óvatos. Ugy tesz előbb, mintha adni akarna. Majd másfél órai manőverség után elhinti, alig hogy észreveszik, az ajánlatait és hagyja érni a dolgot holnapig. Most pedig vissza a hivatalba.

Amint kilép a börze-épületből, nézi az óráját: félegy. Még van egy negyedórája. Egy kicsit habozik, aztán mégis csak elindul a Dorottya-utcza felé. Szép májusi

nap van. Csupa sétáló ur, meg hölgy igyekszik a Váczi-utca felé.

Nem kell soká mennie, szemben jön egy piros arcú szőke asszony, egy fiatal ember társaságában. Elénken beszélgetnek, de nem néznek egymásra. Amint Braun ur így látja őket, a homloka elborul s megfordul. Pedig a szíve ragadta erre a könnyelmű sétára: hátha találkozik a feleségével!

Mondom, megfordulna, hogy elbujjék előlük, de az asszony már észrevette. Nem mutatja, hogy észrevette, de Braun ur látja rajta. A beszélgetésük elakadásán s a kedvetlen felhőn, mely az asszony szép, hamvas homlokára borul. Olyan ez a teremtés, mint a tizenhét éves gyermek.

Tehát elibük megy. Köszönti őket. Halkan, elfogultan. A kísérő fiatal ember élénk barátságosan szorítja meg a kezét és ötfélét kérdez egyszerre. Az asszony kedvetlenül, kezét sem nyújt neki, csak valami szervusz-félét mormol és vontatottan kérdi:

— Már végeztél?

— Még nem. Csak fél háromra jövök haza.

— Akkor még sétálhatok, nagyon szép idő van.

Egy darabig velük tart, egyikük sem szól. Nézi, nézi az asszonyt s szeretne valamit mondani. Végre témát talál:

— Már megkaptad az új ruhádat?

— Amint látod — felel az asszony, öntudatlanul egy kicsit illegetvén magát.

— Nagyon szép, igazán szép.

— Eh, dehogyan szép, nem ér semmit. Értesz is te ahhoz. Amint hazaérek, visszaküldöm s úgy összeszidom, hogy jobban sem kell. Igen, mindjárt ebéd után fölmegek a szalónba. Azért, barátom, lehet, hogy fél háromra már otthon sem leszek.

— Ugy! — tűnődik Braun ur. A szemöldökei erősen összehúzva, ügyefogyottan baktat mellettük s érzi, hogy ő itt fölösleges. Néhány perczig tart, míg erőt vesz magán, ekkor kihuzza az óráját, mintha attól függne elhatározása, hogy hány óra van s a torkát köszörülve mondja:

— Most már az irodába kell mennem. Isten veled.

— Már még? — mondja az asszony és most már kezét nyújt.

A fiatal ur is megelevenedik a bucsuzásra és melegen rázza a kezét.

Braun ur borus lélekkel, összefacsarodó szívvvel tart a hivatala felé. Hm, most is együtt vannak, mindig együtt vannak. És délben talán már nem lesz otthon. A ruha miatt! Ha ő azt mondja, *talán*, az annyit tesz, hogy bizonyosan.

A hivatalban már várja Biasini ur, a biztosítótársaság szállítmányi osztályának a főnöke. Kövér, szuszogó ur, czérnaszál hangon beszél és rendkívül együgyű arcza van. Egyike a legkeményebb embereknek, akikkel Braun urnak csak dolga van.

Hát bizony a Mirosláv nagyon öreg tákormány, két izben már havariája volt, most ugyan kitarozták, de peches hajó, isten bizony, ha még nem charterolta, ajánlaná jó szívvvel, hogy ne charterolja. Már megvan? Kár, igazán kár. De hát így is jó. A legolcsóbban csinálja, már az összeköttetés kedvéért.

Mennyiért? Biasini ur fölhuzza szemöldökeit, ugy lesi a hatást: 7/8 %.

Braun ur nevet. Tiszta, szívből fakadó nevetéssel. Odanyul a cigaretta-skatulyához és megkínálja. Aztán kérdi, mi ujság különben?

Különben? Semmi különös. A szezon nagyon jól indul. Különösen az életbiztosítás. A szállítás nem jövedelmez, valószínűleg föl is hagynak velé. Igazán nem is

érdemes ezzel foglalkozni. Tehát rendben vannak a Miroslávval?

— Rendben? — Braun urnak ismét kacagnia kell. Már el is felejtette az egészét, arról nem is érdemes beszélni 7/8%! Akkor inkább elfogadja a hamburgi ajánlatot.

— Ugyan, ugyan! Lehetetlen, hogy ez olcsóbban csinálná. Pláne a hamburgi, a legdrágább a kontinensen. Hát mennyiért csinálja az?

— Ez mellékes. Lényegesen olcsóbban. Annyira, hogy 7/8-czal szemben nem is ajánlhat semmit.

— De mégis, mégis! — Egy órai alkudozás után Biasini sóhajtva emelkedik föl: tehát délután kiállítatja az ideiglenes polizzát 5/8-ra.

— Dehogyan! Az 5/8-at Braun ur csak tudomásul veszi és referál róla az igazgatónak. Majd levélben értesíti a társaságot, ha reflektál reá. Különben is, most már megmondhatja, a Miroslávot még nem charterolta, csak alkudozik róla.

Biasini ur látja, hogy le van főzve, de azért lelkesen csap a Braun ur tenyerébe. Szó sincs róla, ilyennek kell lenni az üzletembernek. Egész embernek. Ha minden kereskedő olyan volna, mint Braun ur, akkor lendülne föl csak az ország!

És most menjünk ebédelni. Mikor az otthonra gondol, Braun ur megint csak elkomorodik. Még habozik is. Az asszony úgy sincs otthon, minek menne haza? A Mirosláv miatt hátramaradt a rendes dolgával, kár az időért.

De azért mégis csak megy, lehetetlen remény csábitja, hátha mégis otthon lesz? És megy, megy és kéjeleg a képzeletben, hogy az asszony otthon van és meg is változott s olyan, mint az első évben volt. Már amint a lépcsőházba befordul, füstbe ment minden reménysége. Tudta, hogy nem várja más, csak a cseléd. Az, amint kinyitja az ajtót, mindjárt elő is áll a jelentéssel:

— A nagysága már elment...

— Tudom, tudom, — mondja Braun ur — így beszéltek meg.

Szükségét érzi, hogy a cseléd előtt úgy tüntesse föl a dolgot, mintha minden az ő hozzájárulásával történnék.

Árván, egyedül költi el az ebédjét. És gondolkodik, gondolkodik arról az asszonyról, meg a hideg tüzhelyről és a fiatal emberről. A falak is ellenséges gunyosan merednek reá. Ha ezek a falak beszélni tudnának! De minek is? Nem mondanának neki semmi újat.

Sietni kell, hogy legalább félnégyre ismét a hivatalban legyen. Az igazgatónak jelentést tesz a Mirosláv ügyéről. Nagyon jól van. Csak megsürgönyzi az ügynöknek, hogy a Mirosláv biztosíthatatlan, azért nem is reflektál reá.

Végre nyugodtan dolgozhatik hatig. Bizony, nagy a posta. Mire elvégzi az aláírást, lesz félhét is. Már nyulna a kabátja után, mikor sürgöny jön Hamburgból: fix ajánlatot kér, hogy a londoni rhedernek továbbítsa.

Braun ur gondolkodik. Nem volna-e jobb bevárni a második sürgönyre a választ? Nem, mégsem. Ez már megtette hatását. Tehát sürgönyözzünk:

»Akczeptáljuk Miroslávot, biztosítás lehetőségét föntartva 2/6.«

Igy, most már mehet. Haza! Az otthonba, pihenni. Hisz voltaképpen azért dolgozik az ember és töri magát idegen érdekekért, hogy haza térjen az otthonba. Csodálatos. Mindennap úgy érzi, hogy boldog, mikor hazulról a hivatalba mehet, ahol az üzleten jártathatja az eszét s mégis minden este vágyva siet hazafelé. Az ő asszonyához. Hátha jó kedvben találja?

De nem találja. A nagysága színházba ment. Azt üzente a nagyságos urnak, hogy nem várhatott tovább reá s hogy fölösleges érte mennie.

Természetes, hiszen van kísérlője. Különben is lehetlenség, mert azt már nem üzente meg, hogy melyik színházba megy.

Tehát várjunk. Végigdül a divánon és behunyja a szemét. A Miroslávon jár az esze. Vajjon mennyire sikerül a charter? Azt hiszi, legfőlebb 2/11-ig kell mennie, a biztosításból is lealkuszik még vagy egy promillet. Holnap pedig talán már vásárolhat is.

Ily gondolatok között nyomja őt el az álom.

Nagy robajra ébred. Ő nagysága hazajött és összeszidja a szakácsnét, mért nem terített a nagyságos urnak. Ő már vacsorált, csak nem gondolja, hogy a három órán át állott ételt megeszi?

Csakugyan, jól tette, hogy már vacsorált. Odaül tehát egymagában az asztalhoz és eszik az állott ételből. És nézi a feleségét és szeretne valamit beszélni. De ő nagysága a diván sarkába temette az arcát és hallgat.

— Fáj a fejed? — kérdi végre félénken.

— Bánom is én, — feleli ő nagysága — hagyj békén.

— De kérlek, ha valami bajod van...

— Ugyan, köszönöm a szives gondoskodást. Ha egész nap nem törődöl velem, ellehetek nélküled este is. Megyek aludni. Jó éjszakát!

Jó, jó, hiszen nem is akarta bántani.

Egy darabig még föl-alá jár, aztán benyit a hálószobába. Ő nagysága nincs ott. Föllebbenti az öltöző kárpitját, ő nagysága levelet ír. Előtte egy keskeny, kék boríték, amit minden kapkodás nélkül, nyugodtan az asztalka fiókjába tesz.

Braun ur elsápad a levél láttára. Egy ilyet elolvastott, szörnyen tisztán lát ő. És a felesége most ir valószínűleg e levél írójának és ő a háta mögött áll és nem mer szólani. Mert mihelyest szól, az asszony egyszerűen otthagyja. Hiszen igaza is van, nem csalja a háta mögött, hanem nyíltan mondta neki, hogy engedje szabadon, váljanak el. Igen, könnyű annak, aki nem szeret. De ő szereti ezt az asszonyt, aztán a szégyen a hivatalban: elvált tőle a felesége, rosszul éltek!

— Azt hittem, lefeküdtél már.

— Még nem.

— Soká irsz még?

— Nem tudom.

— Jó éjszakát!

— Jó éjszakát!

Levetkőzik, lefekszik. Fáradt szegény nagyon, nyomban el is alszik. Arra ébred, hogy valaki rázza a karjánál fogva. Szinte fölsikolt örömeiben. A felesége!

— Kérlek, beszélne kell veled. Ez így nem megy tovább. Ha nem engedsz, akkor szököm.

Vagy úgy! Erre is volt már eset. És Braun ur sir, mint a gyermek és könyörög az asszonymak, ne tegye tönkre. Hiszen nem panaszkodhatik rá, nem kíván tőle semmit, csak a botránytól kímélje meg.

— Ahogy akarod — mondja kurtán az asszony és a tárgyalás véget ért.

Reggel már ott találja a hamburgi táviratot. Ajánlatát tovább adta az ügynök Londonba, majd értesíti. A biztosítótársaságok is feleltek. Jóval drágábbak a pesti ajánlatnál. Jó lesz tehát ennél maradni.

Délben a börzén is szerencsése volt. Megvehetette az egész rakományt. Ez tehát rendben van, csak Hamburggal kell még megegyezni. Vajjon otthon lesz ma délben az asszony?

Nincs otthon. A cselédétől hallja, hogy hiszen a nagysága elutazott!

— Igaz is, természetes. Hogy ellefejlthette!

Keserves zokogással borul a divánra, miután az ebédet elköltötte. Mert azt el kell költeni, hogy a cseléd ne gyanítson semmit.

De három órára ott van a hivatalban. Hamburg felelt már, 3 shillinget akzeptál. Elég olcsó, de akkor adja még olcsóbban. Nyomban felel neki: utolsó ajánlat 2/9, különben nem kell. Ezt biztosan akceptálja. Áttelefonál Biasininak, hogy neki inkább többet fizet valamivel, mint másnak. Engedjen az 5/8-ból még valamit, a forma kedvéért.

— Isten neki — mondja Biasini.

És Braun ur beállit az igazgató urhoz és referál a Miroslávról.

— Ez rendben volna, Braun ur, — mondja az — azt hiszem, holnapután itt lesz már a charter-party. De mit gondol, Braun ur, nem lesz baj a Miroslávvál?

— Ó, dehogy, — felel Braun ur mosolyogva — nagyon szolid hajó az, amióta tatarozták.

— Braun ur, maga nagyon derék ember — mondja az igazgató és barátságosan mosolyog reá.

És Braun ur kipirulva az örömtől, mélyen hajlongva tér vissza a szobájába. Az igazgató ur nem minden csekélységre vesztegeti ám a dicséretet.

Az én örökségem.

Valamelyik könnyelmű őszöm

Az örömet elnevette,

A csókjaimat elcsókolta

És én sirok most ő helyette.

Szerette a violás hajnalt,

Azért kerül a mámor engem.

Minden nagy bűnöm elkövette

S nekem kell érte vezekelnem.

Elélte az én életemnek

Sugaras, forró, déli napját

S engem az éjszakába küldött,

Ahol a szemfedőket varrják.

A poharát fenékgig itta,

Aztán eldobta s ment pihenni.

Mindent mert, amit én akartam,

Nem vár itt rám már semmi, semmi.

Ó, az az én könnyelmű őszöm

Még a vágyam is elkivánta

S mit rám hagyott: beteg szívének

Egy-két megkéssett, őszi álma.

Kárpáthi Aurél.

Alkony.

Kerted virágítól ha válni láttad

A kék hegyek mögött letűnt napot,

Mint lassu, gyötrő kinnal haldokolva,

Sugára gyöngült, fénye elfogyott,

A könnye hullt — bő harmat egy világnak —

S a vére elborított egy eget —

Gondolj reám, ki minden pillanatban

Tőled, szerelmem, ily búcsut veszek.

Somló Sárrika.

Krónika II.

A püspök zsarolói.

— márcz. 20.

A zsarolás kritériumát a btk. nagy lojalitással, emellett drákói szigorral állapította meg. Ha, például, nekem valaki tartozik s én, a pénzemet nem lévén képes behajtani, azzal fenyegetőzöm, hogy majd lármát csapok, zsarolást követtem el és tömlöczbe kerülök. A btk. 350. §-án át nézve Magyarországon a jog, az igazság, a becsületesség ideális magaslaton áll és akik e földön élünk, mind csupa Catók kell hogy legyünk, különben menten eltévedünk a tilalomfák erdejében.

Bizonyos ennél fogva az, hogy aki zsarolni akar, körmönfont és szemfüles ember legyen. Asszonyoknak ez a mesterség nem igen való, s azért joggal csodálkozunk a Párvy püspök esetén. Ime, összeáll néhány, persze kissé zivataros multu hölgy és megkísérli, hogy és mint volna képes a püspöktől pénzt kisajtolni? Hogy is tudná másként, mintha belekeveri az episzkopuszt valami női dologba, valami szerelmi afférbe, lehetőleg piszkosba. Az ilyesmitől mindenki megriad, első sorban azonban a pap, akinek tisztasági fogadalmat kell tennie. Ám akármily tudatlan legyen is egy nő, mérlegelnie kell, hogy ezzel egyrészt eladta a maga becsületét, másrészt pedig ostobán és rekompenczió reménye nélkül ment bele a btk. csapdájába. Mert, ha tényleg nem volt a megzsaroltnak semmi köze az illető hölgyekhez, magától értetődik, hogy rendőrségért kiált, de ha köze is volna az ügghöz, akkor is torkára forraszt-hatná a kísérletezőknek a szót.

Mindezzel azt akartuk mondani, hogy az ügy így, ahogy ma a világ elé van állítva, a nagyközönségnek meglehetősen érthetetlen. Az esetet az komplikálja, hogy a püspök 1905. óta állandóan kapott levelet Kovács Klotildtól; hogy ez a pillanat alatt elintézhető dolog évekig huzódik; s végre, hogy három tanu esküt tett vallomására. A nagyközönség szempontjából beszéltünk, mert a krónikairó, aki évek során át sok minden társadalmi és erkölcsi tévelygés konzekvenciáját szüri le, tisztában van a püspök ártatlanságával. Ő érthetőnek tartja, hogy Párvy nem nyul mindjárt furkósbothoz, aminthogy számot vet azzal is, hány, százszor nagyobb ostobaságot követtek el már asszonyok az életben.

Ám a nagy tömeg másként ítélkezik és másként látja a dolgokat. Egy országban, ahol bánatos legendák, dalok keringenek a Rózsa Sándorokról, Bogár Imrékről; ahol egy Kecskeméthyvel ezer és ezer ember drukkolt együtt, vajjon kisiklik-e a zbirrek kezéből; ahol minden felmentő verdiktet megéltjeneznek, egy ilyen országban, mondom, az ártatlanságnak nehéz a helyzete. Hozzájárul, hogy mifelénk tényleg sok mindent elhallgatnak, elmosnak, s így a legcsekélyebb gyanu elég arra, hogy az emberek pálczát törjenek akár a legtisztességesebb halandó fölött. Mi az oka ez irányzatnak, nehéz volna eldönteni. Lehet, hogy a tömeggel sok

igazságtalanság történik, amely felbőszíti és vérszomjassá teszi; lehet, hogy olcsó szenzációkeresés a magyarázat. A mob fantáziáját kell hogy valami mozgassa. Olaszországban a zene, a művészet, Németországban a szocializmus, Angliában a dölyf és a pénzszomj, Oroszországban a szabadság megkivánása vibráltatja a lelkeket. A mi, keleties vonásu tömegünket a váratlan események, a drámai fordulatok izgatják s ez az oka a boulevard-ujságok és a boulevard-gondolkodások nagy elterjedtségének.

Az elmondott okokból méltányolni tudjuk Párvy bátorságát, amelylyel a nyilvánosság elé vitte a dolgot. Ám akármennyire tisztázza a törvényszéki eljárás a dolgokat, akármennyire el is zárják Kovács Klotildot és társait, a mobban lappangó gyanakvást nem lehet lakat alá tenni és az emberek sokáig és kéjjel fognak elrágódni a konczon, melyet a püspök közjük hajított. A kérdés itt az, mit lökött oda Párvy a tömegnek? Ha kemény ember, úgy az eset kommentálása, a suttogások, a sorok közti gyanusítások nem fogják bántani, de, ha érzékeny halandó, akkor a mob esetleg a szivét vagy a lelkét fogja fölfalni s egy emberrel több lesz, aki élte végéig egy igazságtalanság keresztjét fogja hordozni.

Önkénytelenül élénk bukkan itt egy újabb kérdés: nincs-e mód reá, megfékezni azt az örök gyanut, amely ökönyálként lebeg utczáinkon, tereinken, klubjainkban, tanácskozástermeinkben? Szabad-e, hogy bárki neve bárki által följegyeztessék a proskripcziós táblára; elég-e, hogy valaki megvádoltassék s azzal a nagy tömeg által már el is ítéltessék? Fölvetjük a kérdést, de felelni reá nem tudunk. Látjuk, hogy ami mégtörtént a szepesi püspökkel, az nap-nap után megesik száz és száz más emberrel, látjuk, mily szenvedélylyel emeli föl a tömeg az egyeseket a magasba, amely azonos a tarpéji sziklával, érezzük, hogy a bukás, az erkölcsi halál legkedvesebb látványa a mobnak; mindezzel, mondjuk, tisztában vagyunk, de tenni ellene nem tudunk. Hit, erély, bátorság itt semmit se ér, a törvény is gyöngé, mert a gondolatok nem büntethetők.

Az egyetlen út, amely a mocsárból kivezet: fizetni és hallgatni. Persze, süppedékes út, de végre is, a mocsarakban nincsenek aszfaltjárdák. Ha a szepesi püspöknek lettünk volna, odaadjuk a fátyolos hölgynek a kivánt gyémántot, megfizetjük a 10.000 koronát, sőt dus végkielégítéssel bocsájtjuk el Kovács Klotildot és társait. Akkor csönd és béke honolna, az örök gyanunak nem lett volna mit kikezdenie, míg így a derék szepesi püspöknek álmatlan éjszakái, borús napjai, izgatott órái lesznek, amiért bátor és becsületes merészelt lenni.

Syrion.

Kiki saját magának az ördöge és saját maga teszi az életét pokollá.

*

A hazugnak csak az a szándéka, hogy szórakoztasson, elragadjon, mulattasson bennünket. Ilyenformán ő az igazi alapja a polgári társadalomnak.

A tofár-menyasszony.

Irtta: HANNS HEINZ EWERS. (3)

Martens nevetett:

— Ugy látszik, hiába izgatta fel magát. A páciens nyugodtan hazament, mialatt ön nekünk, gyanutlan polgároknak ráblóhistóriákat mesélt el.

— De hiszen akkor Beckersnek látnia kellett volna! Ő az egész idő alatt lent volt az utcán.

— Föl és alá járkáltam — mondta Beckers — és nem volna éppen lehetetlen, hogy a kisasszony a hátam mögött surrant ki a házból.

— De ez teljes lehetetlenség! — kiáltottam én fel. — Egészen meg volt merevedve, a szíve nem dobogott többé és a tüdeje is megszűnt működni. Ilyen esetben senki sem tudna csak úgy hirtelenében felkelni és szépen hazamenni!

— Komédiát játszott önök előtt a kicsike és aztán a markába nevetett, amikor önök kétségbeesetten rohantak le a lépcsőn segítségért.

Az orvosok nevetve mentek el s nemsokára megjött a háziasszony.

— Ah, a kisasszony már elment?

— Igen, — feleltem — hazament. Beckers ur fog velem együtt vacsorázni.

— Köszönöm szépen, — mondta ő — nagy örömmel...

Ettünk és ittunk.

— Igazán kíváncsi vagyok, hogy ennek a dolognak mi lesz a magyarázata.

— Irni fog a kisasszonynak? — kérdezte Beckers.

— Természetesen! Legjobb szeretnék mindjárt holnap elmenni hozzá. Valami kifogást csak találnék rá. Csak azt tudnám, hogy hol lakik!

— Ön nem tudja, hogy hol lakik?

— Sejtelmem sincs róla! Hiszen még csak a nevét sem tudom. Vagy három hónappal ezelőtt a közuti vasuton ismerkedtünk meg, azután találkoztunk néhányszor a kiállítás parkjában. Csak annyit tudok, hogy a Hansa-negyedben lakik, szülei nincsenek, de van egy gazdag nagynénje, aki pokoli módon vigyáz reá. Azért neveztem el Annynak, mert a név úgy hozzáillik a bájos kis egyéniségéhez. De miattam hívhatják Jolánnak, Fridának, vagy akár Paulinának is... mit tudom én.

— Tehát hogyan levelez akkor vele?

— Ezzel a címmel írok neki... egyébként elég ritkán... Maier Anna, 28. számú postahivatal. Regényes kis álnév, mi?

— Maier Anna... 28. számú postahivatal — ismételte Beckers Frigyes elgondolkozva.

— No, egészségére, Beckers ur, igyunk egyet! Ha Anny nem is szereti önt, ma este átengedte önnek a csatateret!

— Egészségére!

A poharak összecsendültek. Ittunk és beszélgettünk és nagyon későn volt, amikor elváltunk egymástól.

A hálósobámba mentem és odaléptem a nyitott ablakhoz. Szemem előtt a nagy kert terült el, a leveleken, amelyeket halk szél rezgetett, előmlött a holdsugár. Ekkor úgy hallottam, mint hogyha valaki kiünn a nevemet kiáltaná. Élesen figyelni kezdtem, újra felhangzott a kiáltás... *Anny hangja volt.*

— Anny! — kiáltottam bele az éjszakába. — Anny!

Semmi felelet.

— Anny! — kiáltottam még egyszer. — Ott lent vagy?

Megint nem jött felelet... De hogyan is jutott volna be oda a parkba? Különösen ilyen késő éjszakán! Kétségtelen, hogy a bor zavarta meg a fejemet.

Lefeküdtem és abban a pillanatban elaludtam. Mélyen, jó egypár órát. Azután nyughatatlan lett az alvásom, elkezdtem álmodni. És megjegyzem, hogy ez csak ritkán, nagyon ritkán történik velem.

Anny hitt megint.

Azt láttam álomban, amint Anny ott fekszik a diványon és Beckers föléje hajol. A leány tágra nyitotta rémült szemét, kis kezét pedig felemelte, hogy visszalökje azt az embert. És szegény, sápadt ajkai megmozdultak, kimondhatatlan erőfeszítéssel szabadult fel róluk a kiáltás... *az én nevem.*

Felébredtem. Letörültem homlokomról az izzadságot és figyeltem. Most megint, egész halkán, de azért tisztán és áthatóan hallatszott, hogy engemet hi. Felugrottam és odasiettem az ablakhoz.

— Anny! Anny!

Nem! Minden néma volt. Már megint vissza akartam feküdni az ágyba, amikor újból felhangzott a kiáltás, hangosabban, mint előbb és mintegy tébolyodott ijedelemben.

Semmi kétség, ez az ő hangja volt! De ezuttal a hang nem a kért felől jött, úgy tetszett, mintha valahonnan a szobából jönne.

Gyertyát gyújtottam, elkezdtem keresgélni az ágy alatt, a függönyök mögött, a szekrényekben. Lehetetlenség, hogy itt el legyen rejtőzködve valaki. Átmentem a nappali szobába is; nem, ott sem volt.

Ha Beckers?... De ez a gondolat képtelenség volt! Ámbár mégis! Mi lehetetlen? Anélkül, hogy sokáig tűnődtem volna, odamentem az ajtajához és lenyomtam a kilincset. Az ajtó be volt zárva. Ekkor teljes erővel nekifeszítettem a vállamat, a zár eltörött és az ajtó hirtelen kinyílt. Felkaptam a gyertyát és berohantam.

— Mi történt? — kérdezte Beckers Frigyes.

Ágyában feküdt és az álmat dörzsölte a szeméből. A gyanum valóban gyerekes volt.

— Bocsássa meg az ostobaságomat — mondtam. — Valami képtelen álom teljesen elvette az eszemet.

És elmondtam neki, hogy mit álmodtam.

— Sajátságos, — felelte rá — *én egészen hasonlólt álmodtam!*

Ránéztem, az arcán valami felsőbbbéséges guny ült.

— Azért felesleges velem gunyolódnia! — morogtam és elmentem be az én lakásomba.

Másnap reggel hosszú levelet írtam Annynak. Beckers Frigyes éppen akkor lépett be, amikor a címet írtam föl rá, átnézett a vállam fölött és úgy olvasta: »Maier Anna, 28. számú postahivatal, restante!«

— Csak hamarosan kapjon választ — mondta nevetve.

De nem kaptam. Négy nap múlva még egyszer írtam neki, azután két hét múlva harmadszor is. Végül kaptam feleletet, de előttem teljesen idegen kézírással:

»Nem akarom, hogy még több levél is legyen a kezében tőlem, azért e sorokat egy barátnőmnek mondom tollba. Arra kérem, hogy haladéktalanul küldje vissza az összes leveleimet és ami egyéb emléke van tőlem. Az okát, hogy tudni sem akarok önről többé, maga is eltalálhatja: ha jobb szereti az utálatos barátját, mint engemet, akkor inkább megyek magamtól.«

Aláírva nem volt a levél, ellenben benne volt a három legutóbbi levélem felbontatlanul. Írtam neki még egyszer, de ezt a levelet is felbontatlanul kaptam vissza pár nap múlva. Így azután elhatároztam magamat, összecsomagoltam mindazokat a leveleket, amelyeket valaha tőle kaptam, beletettem egy nagy borítékba,

hozzátettem a többi apróságot is, azután elküldtem a poste restante címre.

Amikor ezt elmondtam este Beckersnek, ő azt kérdezte tőlem:

— Visszaküldött neki mindent?

— Igen, mindent.

— Nem tartott magánál semmit?

— Nem, semmit. Miért kérdezi?

— Csak éppen úgy kérdeztem. Egyébként okosabban van is így, mintha itt tartogatja azokat a régi emlékeket.

*

Elmult pár hónap és ekkor Beckers egy nap kijelentette, hogy felmondja a lakást.

— Elmegy Berlinből?

— Igen — felelte. — Usedomba megyek, a nagynénémhez. Nagyon szép vidék az az Usedom.

— Mikor utazik?

— Tulajdonképpen már el is kellett volna utaznom. De holnapután egy régi barátom valami jubileumát ünnepli s megígértem, hogy ott leszek. Egyébként nagyon örülnék, ha ön megszerezné nekem azt a szivességet, hogy eljönne velem együtt.

— Az ön barátjának a jubileumára?

— Igen! Egészen más valamit fog ott találni, mint amit képzelt. Egyébként is, most már majdnem hét hónap óta barátságban laktunk együtt, tehát ön nem fogja nekem ezt a kicsiny kis kérésemet elutasítani, hogy az utolsó estét együtt töltsük.

— Isten neki! — feleltem én.

A megbeszélte estén Beckers nyolcz óra tájt odajött hozzám, hogy magával vigyen.

— Mindjárt készen vagyok — mondtam.

— Én előre megyek, hogy kocsit hozzak. Lent fogok várni önre. Szabad még kérnem, hogy hosszú fekete kabátot, fekete nadrágot, fekete nyakkendőt vegyen, sőt fekete keztyűt is huzzon? Lássá, én is így vagyok felöltözködve.

— Még azt is? — morogtam. — Ugy látszik, ez csinos kis jubileum lesz!

Amint kiléptem a kapun, Beckers már egy bérkocsiban ült. Beültem én is és végighajtottunk Berlinen, nem ügyeltem rá, hogy merre, milyen irányban. Vagy háromnegyed óra múlva a kocsi megállt; Beckers kifizette a kocsit és engemet egy nagy kapualján vezetett keresztül. Hosszu udvarba jutottunk, amelyet hátulról magas fal határolt. Beckers felnyitott egy kis ajtót, amely ebben a falban volt és ekkor alacsony házhoz jutottunk, amely a falhoz volt hozzáépítve. Mögötte hatalmas kert terült el.

— Lám, lám, még ilyen nagy magánkert is van Berlinben? Az ember sohasem tanul eleget!

De nem volt időm alaposabban körülnézni, mert Beckers már fent volt a kőlépcsőn s nekem iparkodnom kellett utána. Az ajtó kinyílt, sötét folyosóról kicsiny, szerényen butorozott szobába léptünk be. A közepén fehérterítékes asztal állt, rajta nagy ködedény-tál. Jobbról-balról gyertyák égtek, két vert ezüst, ötkaru gyertyatartóban, egypár éppen olyan hosszú, magas templomi gyertyatartó egy pohárszék gyanánt szolgáló fiókos szekrényre volt állítva, ahol a két láng vajaskenyerekre vetette a fényét. A falakon néhány ósrégi olajnyomat függött, amelyeken a színek már alig látszottak meg, azonkívül volt a falakon rengeteg mennyiségű koszorú, mind szép, széles selyemszalaggal. A jubileumot ülő ember nyilván vagy énekművész, vagy színész volt. És pedig kiválóan kellett neki lennie! Ennyi koszorút nem láttam a legünnepelebb divánál sem. A padlótól föl a mennyezetig voltak rakva, a legtöbbje régi, her-

vadt, de voltak közöttük frissek is, amelyek alig egy naposak lehettek és amelyeket az ünneplő ember valószínűen most kapott.

Most bemutatott neki Beckers:

— Elhóztam önnek a barátomat — mondta. — Laurenz ur... a felesége... a családja!

— Helyes! Helyes, Beckers ur! — mondta az ünneplő és megrázta kezemet. — Nagy megtiszteltetés reánk nézve.

Nos, sok különös növényt láttam már virággazni és nőni a német színpadokon, de ilyet soha! Bemutattak: az ünneplő rendkívüli kisművésű volt s legfeljebb hetvenöt éves. Kezei kérgesek voltak, mint a katonabakancs talpa s amellett sötétbarnák, földszíniűek, bár az ünnepségre láthatólag buzgóan megakart tisztálkodni. Arcza fonnyadt, mint a burgonyahéj, amit két hónapig szikkasztott a nap, óriási fülei pedig utmutatókként meredtek be a levegőbe. Fogatlan szája felett borzas, szürke bajusz volt, amely a tubáktól merevült, fényes koponyájára pedig itt-ott vékony, határozatlan színű hajfonatok tapadtak.

Felesége, aki nem volt fiatalabb nála, bort töltött és sonkás meg kolbászos szeletkével kínált meg, amelyek különben annyira izletesek voltak, hogy bizonyos mértékben ki is békitettek vele. Fekete selyemruhát viselt, násfája és karperece fekete borostryánkóból volt. A többi vendégek is — öt vagy hat ur — mind feketében jelentek meg. Egyik még kisebb és öregebb volt, mint az ünneplő, a többiek negyven, ötven évesek lehettek.

— Rokonai? — kérdeztem Laurenz urat.

— Nem. Csak ez a félszemű, ez a fiam! A többi személyzetemhez tartozik.

Tehát a személyzete volt! Eleinte arra gyanakodtam, hogy Laurenz ur valami színpadi nagyság, de alaptalanul. Amde honnan kapta akkor ezeket a pompás koszorukat?... Elolvastam a selyemszalagokon diszelve ajánlásokat. Egy fekete-fehér-vörös szalagon ez állott: »Bátor kapitányunknak — a szt. Sebestyén-vadászok hű gránátos-százada«. Tehát vadászkapitány volt! Egy másik szalagon ezt olvastam: »A keresztény központi választmány választói«. Eszerint politizált is! »Minden idők legnagyobb Lohengrinjének.« Opera-énekes is lett volna? »A felejthetetlen kollégának — a berlini sajtó-klub.« Micsoda? Még tollat is forgatott? »A német tudomány szemefényének, a német polgárság büszkeségének — a Waldeck szabadelvű egyesület.« Valóban jeles ember ez a Laurenz ur. Igazán szégyeltem magam, hogy sohasem hallottam felőle. Egy vér-vörös szalagon ez a felírás volt olvasható: »A szabadság dalnokának — a munka férfiai«, míg a zöld szalag felírása így hangzott: »Hű barátomnak és bajtársamnak — Stöcker, nyugalmazott udvari prédikátor.« Micsoda különös ember volt ez, aki mindenhez értett s akit mindenki egyformán tisztelt? Mert a közepén egy hatalmas szalag függött ezekkel a sulyós szavakkal: »Németország legnagyobb fiának«.

— Bocsásson meg, Laurenz ur, — szoltam szerényen — igazán szerencsétlennek érzem magam, hogy sohasem hallottam önről. Szabad megkérdezni...

— Természetesen — mondta Laurenz ur kedélyesen.

— ... tulajdonképpen minő jubileumot ünnepel ön ma e bájos kis családi körben?

— A százezrediket! — felelt Laurenz ur.

— A százezrediket? — kérdeztem.

— A százezrediket! — mondta Laurenz ur és a czipőre köpött.

— A százezrediket! — mondta merengve fél szemű fia. — A százezrediket!

— A százezrediket! — ismételte Laurenzné. — Szabad még egy pohárral szolgálnom?

— A százezrediket! — ismételte Laurenz ur még egyszer. — Nem szép szám ez?

— Nagyon szép szám — feleltem neki.

— Valóban nagyon szép szám — mondta Beckers Frigyes és felállott, magasra emelve a poharát. — A százezredik! Rendkívüli szép szám. Százezer! Gondolja csak meg!

— Gyönyörű szám — mondta az egyik vendég, aki még kisebb és öregebb volt, mint Laurenz. — Pompás, csodálatos szám: százezer!

— Látom, uraim, értenek engem — folytatta Beckers Frigyes — s ezért nem is kell szaporitanom a szót. Erre az egy szóra szoritkozom csupán: százezer! Önnek azonban, kedves ünnepeltünk, még egyszer ennyit kívánok.

— Még egyszer százezret! — kiáltott a felesége, fia, személyzete és mind kocintottak az ünnepelttel.

Most már nyomon voltam: Laurenz ur összegyűjtötte az első százezer márkát vagy tallért és most ezért adta a kis murit.

En is megragadtam a poharat és kocintottam vele.

— Engedje meg, hogy én is teljes szívvvel csatlakozzam Beckers ur kívánságához. Még egyszer százezret kívánok! Egészségére! *Non olet!*

— Mit mond? — fordult az ünnepelt Beckershez.

— *Non olet*: nincs szaga — magyarázta Beckers.

— Nincs szaga? — Laurenz ur nevetett. — Na, fiatal barátom, biztosítom, hogy befogná az orrát! Majdnem mindegyik büzös. Nekem elhiheti.

Micsoda csalafintasággal szerezhette meg a pénzt ez a vén bűnös, hogy oly cinikusan beszélt róla!

Beckers újra felkelt és egy csomagot vett elő, melyet imént a szekrényre tett.

— Laurenz ur, fogadja tőlem hálám e csekély jelét, mely önt egyttal barátságunkra és szép jubileumára is fogja emlékeztetni.

Lefejtette róla a papirt s egy fényes, ezüstbe foglalt koponya bukkant elő. A koponya teteje le volt fűrészelve, azután újra ráerősítve s egy csavaron mozgott hátul, mint a sörös pohár födele.

— Adja ide a kanalat! — mondta. Aztán a koponyát csordultig töltötte, ivott és átadta az ünnepeltnek. Ő is ivott, tovább adta, a koponya kézről-kézre járt.

— Te öreg, — nevetett az ünnepelt — ez éppen jó lesz az én kis reggelimhez.

Beckers Frigyes az óráját nézte.

— Egynegyed tizre? Sietnem kell, a vonatom elfut az orrom előtt.

— Kedves barátom és pártfogóm! — marasztalta Beckerst az ünnepelt. — Csak még egy kicsit maradjon! Egy negyedórácskát! Kérem önt, kedves barátom és pártfogóm!

Beckers Frigyes pártfogója volt ennek a híres embernek? A dolog mind titokzatosabb lett.

— Nem, nem lehet — mondta a pártfogó erélyesen és kezét nyujtotta nekem. — Vizontlátásra.

— Én is önnel tartok.

— Nagy vargabetűt kellene csinálnia, a stettini pályaudvarhoz kell mennem. A legközelebbi megállóhelyhez rohanok s önnek is küldök majd egy kocsit. Adieu! Sietnem kell, ha még meg akarom csipni a vonatot.

Mindnyájan kikisérték őt; egyedül maradtam és kiittam a poharamat. Az öreg jött és újra szinig töltötte.

— Tudja, — mondotta — ha valamire szüksége van, csak jöjjön hozzám. Jól szolgálom ki. Kérdezze meg Beckerst. Csak friss áruk.

Tehát kereskedő volt! Végre kipattant a titok.

— Ha szükségem lesz, természetesen gondolkodom majd önre. Jelenleg még el vagyok látva.

— U-u-ugy? És ugyan ki látta el? — Az ünnepelt derekasan megjegedt.

Csakugyan sejtelmem sem volt arról, hogy mivel kereskedett az öreg.

— Wertheim — mondtam, mert ez a név tetszett legbiztosabbnak.

— Ő ezek az áruházások! — jajgatott. — Ezek tönkre teszik a kis embert! De önt bizonyára nem szorgálják ki jól, próbálja csak meg egyszer nálam. Amit Wertheimnél kap, bizonyára nem jó, rothadt, meg romlott halak...

Tehát halkereskedő volt! Végre! Már majdnem rendeltem nála valamit, mikor eszembe jutott, hogy a hónap végén vagyunk.

— Egy darabig még el vagyok látva, de a jövő hónapban már küldhet valamit. Adja ide az árjegyzéket.

Az öreg elámult.

— Az árjegyzéket? — Van Wertheimnek árjegyzéke?

— Persze hogy van! Méltányos árak, jó portékák, frissek, vadonatujak.

Az ünnepelt rémulten pattant fel s majdnem eszméletlenül szédült felesége karjaiba.

— Te öreg, — sóhajtott — *Wertheim élve szállítja.*

(Vége következik.)

Forel.

Semmi kétség, Forel mostanság divatban van, — akármilyen különös érzés, ha az embernek olyasvalakiról kell ezt mondani, mint ő. De a dolog mégis így áll, nem lehet tagadni, s az ember nem tehet mást, mint hogy tudomásul veszi: a divat hullámjátékát meg lehet vetni, a haragjának ellene lehet szegülni, de föl nem emelkedni vele, ha fölemel, — ez még a legnagyobb fajsúlyuaknak sem lehetséges. A divat *vis major*, tehát hatalmas, buta és vak; annyira, hogy véletlenül még igaza is lehet. Persze csak a maga módja szerint.

Forel divatban van s ezt kénytelen tűrni. De a divatosság hatalmas szellemeit éppen úgy be tudja fogni az eszméi szolgálatába, mint a zajtalan évek csöndes uttörőmunkáját. Amit a dolgozószobája egyedülvalóságában megismert a kutató, azt a szószékről szerte kiáltja a hatalmas szavu agitátor. Az igazság megismerése után az igazság hirdetéséhez fog. Ez az a »magasabb egység«, ami az életpályáját egyetlen nagy koncepczióvá teszi, s ez a nagy koncepczió az, amivel az ő alakja kinőtt a közönséges *nagy tudós* keretéből.

Hatvan éves lesz az idén; az életrajza kevés adatból áll, de a néhány évszám és karriér-részlet közé egy hatalmas akaratnak, egy pihenéstelenül kutató értelemnek s egy minden nyomoruságra megdobbanó szívnek a kálváriája esik. Svájci francia ember, a Vaadt-kantonból való. Orvosdoktor, a bécsi elmeklinikán volt asszisztens, aztán Zürichben professzor, 1879-től kezdve. A magasabb hatalmakkal nem állt

jó lábon, hát 1898-ban otthagyta a katedráját s visszavonult a Genfi-tó mellé egy faluba, Chigny-bé, ott lakott a mult esztendőig. Egypár újabb könyvének nagy sikere abba a módba juttatta, hogy Yvorneban, nem messze a Genfi-tótól, házat vehetett. Tavaly odaköltözött, s most úgy érzi magát, mint akinek a hányt hajója végre révbe ért, — legalább a látszat szerint. Mert hogy pihenjen, az még talán sohase jutott az eszébe.

Sok, igen sok tudományos kérdéssel foglalkozott, de két dologban a legnagyobbak között van, és pedig igen különböző két dologban: az egyik az elméorvosi tudomány, a másik a hangyák biológiája. A »sokoldalúság« banális szavával nem lehet kifejezni, az emberi munkaképesség határaitól való fogalmainkkal pedig nem lehet fölérni azt a munkát, amit ebben a két tudományban végzett. Meg kell elégednünk annak a konstatálásával, hogy csodálatosak a lángész-utjai... A munkáinak — könyveknek, értekezéseknek — a száma sok százra megy, mindamellett nem igen lehet felületesen kapni, őszinte sajnálatára Beckmesser urnak, aki a tudomány térein is fölötte sok példányban existált.

De mindez a páratlanul sok munka nem fogyasztotta el az egész energiáját, sőt éppen ahogy öregedni kezdett, bontakozott ki előtte az egységes nagy cél, aminek a szolgálatába állította kutatásainak eredményét, szavának és tollának hatalmát és prófétai fanatizmusának tüzét: a szociális higiénet, az emberiség nagy betegségeinek orvoslását tette meg a munkássága koronájának. Küzdelem egy jobb, okosabb — egyszerűval: egészségesebb — emberiségért: ez a szociális higiéne foglalat, s ez a foglalat a Forel mostani munkásságának is.

A társadalom egészségtudományának számtalan ága között van két sürgős függő kérdése: az egyik a szexuális nyomoruság, a másik az alkoholizmus. A szexuális élet klasszikus talaja a hipokrizisnek, a babonának s a titokzatosságban termő minden mérges növénynek, — a velejáró poézisnek hátborzongatóan csunya *tulsó lapja* van. A hatalmas érdekek és még hatalmasabb ostobaságok fogságából kiszabadítani az elvárásolt királyleányt, a *szexuális kérdés-sé átváltotatott szerelmet*: ez az egyik égető kérdés. A másik...

Et nunc venio... Az alkoholelles küzdelem igen kevésbé tréfás dolog, — olyan szörnyen kevésbé, hogy már mifelénk se mindenki mosolyog rajta. Te azonban csak mosolyogj az antialkoholisták tulzásain, nyájas olvasóm. Mosolyogj, mert a mosolygás mögé legjobban elrejtethed gyöngé és lusta lelkü voltodat. És ön se fojtsa el a szép ajkaira tolakodó elmésséget, nagyságos asszonyom, ha az öt órai teán egyszerre csak bocsánatot kér, de nem adja közelebb önnek a rumos üveget az udvarias szomszédja, akin pedig máskülönben semmi föltünőt se vett észre. És magasra emelvén pezsgős poharát, szóljon szellemesen így: »Le az alkohollal!« Tegye ezt, hátha sikerül tűzbe hozni az udvarias szomszédot. Lehet, hogy az udvarias

szomszéd unalmas dolgokat fog beszélni, de viszont van abban valami ellenállhatatlanul mulatságos, ha valaki délután öt órakor szmokingban fanatikus. Mulaszon rajta, — hiszen ön olvasta *Gallio*-t és tudja, hogy a művelt római helytartó kidobott egy fanatikus és szószátyár zsidó pokróczcsinálót, aki véletlenül tarsusi Pál volt... Egyébiránt hiszen már igen sok zsidót dobtak ki, s csak egy volt közöttük tarsusi Pál, — hát csak mosolyogjon. Hanem azért az alkoholizmus mégis nagyon komoly dolog, s ezt majd ön is tudni fogja, ha az antialkoholizmus divatos lesz.

... Ennek a két kérdésnek a fanatikus munkása Forel, s mivel mind a kettőt csak küzdelemmel lehet előbbre vinni, fanatikus harczosa is. Egyforma erővel harczol értük az amfiteátrum fenevadjaival és *mit Hunden in kleinen Journalen*. Egyébiránt szapora szavu, de igen érdekes beszélő, aki színesen és megnyerő temperamentummal ismertet is, agitál is, ha beszél, — akár négy szemközt, akár az előadó-teremben.

Most a héten Pestre jön — már többször volt itt — s csütörtökön este előadást fog tartani az újvárosházán *A szociális higiéne föladatairól a húszadik században*. Aki meghallgatja, az talán el fogja hinni, hogy amit itt mondok róla, az nem himnusz, hanem ismertetés.

Florestan.

A kanna.

— Robert Burns. —

A nap lement. Sem fény, sem holdsugár;
A csillag, ki tudja, merre jár —
Azért majd mégis csak hazatalálunk,
A bor, mit ittunk, az lesz a világunk.

Korcsmárosné, a számlát,
A számlát, a számlát!
Korcsmárosné, a számlát
És még egy kanna bort!

A gazdagok dúsan s pompában élnek,
Küzd a szegény, s játéka sorsszeszélynek —
De itt egyenlőség uralkodik;
És magát lordnak véli mindenik.

Korcsmárosné, a számlát,
A számlát, a számlát!
Korcsmárosné, a számlát
És még egy kanna bort!

Csodás egy szer, amit a kanna rejt,
Kj azzal él, az bánatot felejt.
Fenekén fürge pisztráng — holt-e, él-e?
A jókedv az — gyorsan horogra véle!

Korcsmárosné, a számlát,
A számlát, a számlát!
Korcsmárosné, a számlát
És még egy kanna bort!

Zoltán Vilmos.

Saison.

A formák.

— Szomorujáték egy felvonásban. —

SZEMÉLYEK:

AZ ANGOL KIRÁLY, mint vendég.

RODIN MESTER, mint házigazda.

(Történik Rodin mester párisi műtermében. A műterem tele van a mester legujabb alkotásaival. A király — kezén galambszürke keztyűvel — végigjárta az egész műtermet s végre megáll egy nagyon szép párisi asszony márvány mellszobra előtt. Kezével többször végigsimítja a mellszobornak domboru elülső mellő részét.)

A KIRÁLY: El vagyok ragadtatva, mester. Nagyon örvendek, hogy eljöttem ide, s láttam, amit láttam.

A MESTER: Boldog vagyok, sire, hogy alkotásaim bizonyos része megnyerte legfelsőbb tetszését.

A KIRÁLY: Ó, én csak a művészetet nézem, mester. A művészetet, amivel ön vissza tudja adni, amit a természet nagyot és dicsőt alkotott.

A MESTER: Az érdemnek csak kisebbik része a művészeté, a nagyobbik a természeté, sire. A kép, amit a tükör mutat, sohase olyan tökéletes, mint az eredeti, amikor belenéz a tükörbe.

A KIRÁLY: Ön tulszerény, mester. Én inkább azt hiszem, amikor ezeket a gömbölyű és tökéletes formákat nézem és bámulom, hogy a művész többet adott, mint a természet. Ön itt javított és toldott, bővített és hozzáköltött. Vallja csak be őszintén. Nálunk Angliában alig vannak ilyen tökéletes formák és vonalak.

A MESTER (*télre*): Azért utazik az öreg olyan sokat. (*Fennszóval.*) Én azt hiszem sire, hogy mindenütt vannak szép formák. Megvannak, csak nem leljük meg őket. Mert ahhoz két dolog kell. A férfi, aki meg tudja érteni, s a nő, aki mutatni tudja.

A KIRÁLY: Én mindig azt hittem, hogy azok a legtökéletesebb formák, amiket nem látunk.

A MESTER: Nem, sire. Amit nem látunk, az nincs. A legparányibb női láb szörnyeteggé nő képzeletünkben, amikor rejtve van. És kisebbnek látszik, mint amilyen; amikor kaczerul kibuvik a ránczok mögül.

A KIRÁLY: Igaza lehet, mester. De csak művészi szempontból. Emberi szempontból az ellenkező az igazi. A nyitott levelet az asztalon hagyom olvasatlanul; a leragasztott levél és a rejtegetett szépség érdekel. Amit mindenki lát, az köznapi lesz, a fátyol az, amit felhajtani vágyunk.

A MESTER: Nekem az a hitem, felség, hogy sohase lehet művészi, ami nem emberi. Az ember lát, a művész alkot. Művészet a látásban csak az lehet, elsiklani ott, ahol nincs nézni való, s meglátni azt, amit meglátni érdemes.

A KIRÁLY: Oh, akkor én művész vagyok a látásban. Én mindent meglátok, ami szép, s elsiklom minden felett, ami csúf.

A MESTER: Csakhogy nem mindig szép, ami az embernek tetszik, s nem mindig csunya, amitől hirtelen elfordulunk. A rutságban is lehet báj, a vénségben is lehet kellem. Az arcz ránczaiban is van művészet, a rongyokban is poézis, az idomtalanóságban is forma. Ezekhez kell a művészi látás, s nem a szabályos és kimért szépségekhez.

A KIRÁLY: Igaza van, mester. De csak művészi szempontokból. Királyi szempontból nekem van igazam. Nagyon örülök, hogy megnéztem műveit. Minden tetszett, főképpen ez a női mellszobor. Már én ilyen vagyok, mester. S ha hazatérek, meg fogom hagyni alattvalóimnak, hogy kiváló gondot fordítsanak a látható formákra.

(A mester műterme ajtajáig kíséri felséges látogatóját s mély meghajlással bucsuzik el tőle. A felség kegyes kézmozdulattal int bucsut.)

A KIRÁLY: Még egyszer, mester, nagyon meg vagyok elégedve. Ha Edward nem volnék, Rodin szeretnék lenni.

A MESTER: Köszönöm, sire. Felső Edwardnak is nagyobb szobrász, mint Rodin. Én alakokat gyurok, sire népeket és nemzeteket.

A KIRÁLY (*elmenőben magában*): Öreg már ez a szobrász. Megcsinálni a formákat tudja, de megérteni nem. Szobrászművész, de nem életművész. Bezzeg más volna, ha husz évvel fiatalabb lenne. Másképp értene a szépséget s másképp keresné a formákat.

A MESTER (*egyedül a műteremben*): Hja, hja, a királyok is megöregszenek. Milyen vén lett ez is, szegény. Bezzeg husz év előtt nem állt volna órákig egy szép szobor előtt, hogy elmékedjék a formákról, hanem a fülembé sugta volna: »Hol lakik ez az asszony?«

Vulpes.

INNEN-ONNAN.

+ A revízió. Márczius 15-ike után az aggodalmas honfiak sokkal nyugodtabbak. Otthon voltak s tapasztalták, hogy a választók nem eszik meg őket a revízió miatt. Sőt Kossuth Ferencz beszéde Czegléden, Justh Gyuláé Makón lelkes helyeslésre találtak. A budapesti urak egyáltalán összes aggodalmait a vidéktől való félelmükből táplálják. A vidéken — a jámbor nép — viszont épp oly kevésbé érti őket, mint ők a jámbor népet. Az urak csak arra emlékeznek, hogy a vidéket beleharanguirozták a revízióellenes mozgalomba, de elfelejtették már, hogy hogyan. Akkor csak a klotürről beszéltek, amely szó a maga kulcszikorgó idegenségével lázítólag hatott. El is magyarázták a jámbor népnek, hogy a klotür egy vaskaloda, melybe minden képviselőt be akarnak zárni, aki Kossuth Lajos nevét tiszteli. Nosza elő a vasvillával, mert Kossuth apánkat nem hagyjuk, meg a nagyságos urat kalodába zárni nem engedjük. Most azonban egészen másról van szó: revízióról. A jámbor ember, mikor revíziót hall, nem is gondol klotürré, amelylyel

egy volna. A revízió, az más, az igen hasznos dolog. Azt a horvátoknak és románoknak vetik a nyakába, mert az hurok. Ezt nem tudták a képviselő urak, — azért akartak mindenféle kompenzációkat. Ezt tudják most s annyira nem félnek már a revízió megszavazásától, hogy már alig várják, mikor kerül sor a szavazásra.

* * *

○ **József napja.** Van egy pár nap a kalendáriumban, amely már nem is névnapot jelent, hanem általános ünnepet. Valamennyi közt leginkább a József-nap. Mindenütt vásárok, bucsuk, ünneplések, vigalmak. Vagy nagyon sokan vannak a József-fék, vagy nagyon népszerűek, vagy erősen szeretik a nevüket, elég az hozzá, hogy József-napkor hegyen-völgyön lakodalom, dáridó, ivással vegyes fönmaradás hajnalig. Vagy talán a közeledő tavasz lehelete teszi. Elég az hozzá, hogy az idén-is, mint tavaly és harmadéve, s vissza egész ezredéves multunkon, végigmulatva az ország József-napját. S ilyen vig nap akad a kalendáriumban még egy csomó, s akadnak ünnepek is, és vasárnapok és történelmi emlékek, és családi örömnapok, és születések, házasságok évfordulói, és jubileumok, és irodalmi, művészeti, színházi, parlamenti sikerek. Amiket mind meg kell ünnepelni, s amiket világgért se mulasztanak el megülni. S mindent összevéve ünneppé lesz az egész esztendő, vigalmak ünnepe, jóformán dologtevő napok nélkül. Csudálatos, de igaz. Mindig azok ünnepelnek legtöbbit, akiknek legkevesebb az ünnepelni valójuk. No mindegy. Legalább jól mulattunk.

* * *

○ **Numerus clausus.** Az ember hajlandó hitelt adni a verzióknak, hogy Toselliné Montignoso grófnő nagy pénzösszegben fogadott valakivel, hogy egy tucat férfival összeházasodik a legrövidebb időn belül. Mert ilyen bődületes gyorsasággal csak fogadásból házasodik, meg válik az ember. Ahol pénzérték nem forog koczkán, ott még az idegbajos nő se esik bele abba a kómikumba, hogy az oltártól egyenesen a törvényszéki palotába hajt. Ha ebben a tempóban megy Toselliné azon az uton, amely a templomot a törvényszéki palotával összeköti, maholnap alig lesz férfi a világon, akivel még nem kötött házasságot. S mert a természet rendje olyan, hogy abban is a körforgalom intézménye érvényesül a legtöbbször, nem lehetetlen, hogy Toselliné, miután minden férfit elhasznált, a körforgalom során visszatér első férjéhez. Hacsak addig törvényt nem hoznak arról, hogy egy nő csak bizonyos számú férfival köthet házasságot. Mert tudvalevő dolog, hogy a törvényeket mindig az élet szükségletei teremtik. És Montignoso grófnő immár szükségessé tette, hogy a házasságkötésben kimondjuk a numerus clausust.

* * *

○ **Találkozó.** Lesz min bámulni a lagunák gyönyörű városában. Császári és királyi találkozó lesz benne, még ezen a héten. Jön a nagy utazó, a németek hatalmas császára, feleségével, fiával és menyével, s fogadja az olaszok királya és királynője. Hogy mi minden lesz csudaszép látványosság, bizony én nem vesződöm az elmondásával. Nagy ölekezés lesz, fényes bevonulás, hatalmas udvari ebéd, kirándulás a tengerre, serenata és miégymás. Pedig inkognitóban megy a német császár, úgy, hogy ne ismerje meg senki. És két teljes napon át lesz Velenczében, mielőtt tovább menne új szerelményét átvenni, a mi királynénk gyönyörű kastélyát Corfu szigetén. De maradjunk csak egyelőre Velenczében, ahova bizonyosan olyan zarándokjárás indul meg most, amilyent keveset látott a szép viziváros. Mégis, mégis, sok dolog rossz

ugyan a világon, de ezuttal nem volna jó velenczei nászutazónak lenni. S nem lesz kellemes a velenczei szállókban lakni, s nem lesz czélirányos a gondolákon hajókázni. A vámvizsgálaton a lelkét is átfürkészik majd az utasoknak, a szállókban a bőrét is lehuzzák, az utcákon a járását is megfigyelik, a mozdulatait is ellenőrzik. Hiába, ez így szokott lenni királyi találkozó idején. Rossz dolguk van olyankor a királyoknak is, a nézőknek is, a rendőröknek is, az anarchistáknak is, azoknak is, akik ablakból akarnak nézgelődni, azoknak is, akik ablakokból akarnak meggazdagodni. Mindenkinnek rossz dolga van, királyok amikor találkoznak. Hát nem világos már ebből is, hogy a királyok semmi másért nem keresik a találkozást, csak a népek jóvoltáért?

* * *

† **Bank-ügy.** Bank, vagy külön bank? Ez az a kérdés, mely még sok főfájást fog okozni, de kevés vizet zavarni. Wekerle Sándor egészen nyugodtan adta ki ezt a nagy témát a bank-bizottságnak, mely egészen nyugodtan csinálja meg a munkaprogramját, tüzi ki a legközelebbi ülés napját és óráját, fogalmazza meg a szakértők elé terjesztendő kérdéseket. Hogy mit fog csinálni, azt egészen jól tudja, hogy mit fog végezni, azt csak a jó isten tudja. Mert ez a bizottság valóságos *contradictio in adjecto*. Össze van állítva politikai szempontból: a többsége ebből a külön bankot akarja. S dolgozik majd gazdasági alapon, kitudni óhajtván: az igazság melyik bank mellett szól? Már most a többség, mely politikailag a külön bank mellett van kötelezve, minek kíváncsi, hogy melyik a jobb, holott mindenképpen a külön bankot választotta? S mit ér neki a tanulmányozás? Ha kisül, hogy jobb a külön bank, nem tudott meg semmi döntőt s ha kisül, hogy rosszabb, akkor sem tehet egyebet, mint nem hiszi el, hogy az olyan rossz volna. 1848 márczius 15-ike előtt kellett volna ennek a bizottságnak összeállnia és tanulmányoznia, mielőtt a külön nemzeti bankot bevették a tizenkét pontba. De most már benne van, az élv magáévá tette s akármit süt ki a bizottság közgazdaságiilag, az elvét nem hagyhatja senki. No de azért még nem bizonyos, hogy a külön bank meglesz, mert ha meglesz, nem a bizottság munkája révén lesz meg, s ha nem lesz meg, nem a bizottsági tagok elvűségén mult. A politikusok egyáltalában tévednek. Azt hiszik, a kérdéseket ők oldják meg, holott a kérdéseket az élet oldja meg. S azt hiszik, hogy csinálnak valamit, holott legfeljebb csak nyélbeütik azt, ami már elkészült.

* * *

○ **Kavarodás — közhelyek körül.** Wahrmond professzor nagy kavarodást csinált Ausztriában. Az ördög tudja, miért van az, hogy mindig az alantas szellemi termékek okoznak világraszóló szenzációt. Wahrmond brosúrájához hasonló rosszat csak egyet irtak. Ez Bilsé hadnagy könyve volt. Vastag, otromba igazságokat tárgyal mind a két könyv s ha az ember a nyomukban támadt szenzációt nézi, nem tudja eldönteni, hogy a két munka közt melyik a rosszabb. S ha a porosz hadbírószág ügyetlen volt, hogy beavatkozásával a világ figyelmét odaterelte a Bilsé könyvére, a bécsi nunczius sem mondható ügyesnek, hogy tulbuzgóságával odalökte a história asztalára Wahrmond professzor tanításait. Ezek a tanítások az ateizmus közhelyei. Minden izlés, művészet nélkül íródtak. Aki olvassa a professzor kinyilatkoztatásait, úgy érzi magát, mintha egy ötvenedrangu agitátort hallana. A jóízűsü, művészi érzékű ember még a valótlanságokat is befogadja, ha irodalmi formában találják fel azokat. De az igazságoktól is elfintoritja az orfát, mihelyt izléstelenül teszik az asztalára. És éppen ezért nem tudjuk, hogy ebben a világraszóló botrányban ki a nagyobb bűnös: aki kevés izléssel könyvet ír, vagy aki kevés

diplomáciai érzékkel az izléstelenségek terjesztését megkönnyíti. Ugy látszik, hogy a mostani botrányban méltó társakra akadnak a hősök: egy tanár, aki rossz író és egy nunczius, aki rossz diplomata.

* * *

○ Sztrájkolnak az újságírók. Nem nálunk, Berlinben. Nem mind, csak a parlamenti tudósítók. Nem véglegesen, csak addig, amíg elégtételt kapnak. Abból, hogy elégtételt kértek és nem kaptak, látni való, hogy valamit kaptak, amit nem kértek. Gorombaságot. Egy kövér, czenzumbeli honatya azt kiáltotta feléjük, hogy: »Ezek disznó-kölykök«. Kétségtől imponáló dolog, ha a sajtó az ország leghatalmasabb testületével, a parlamenttel érezteti erejét s kiereszolja azt az elégtételt, amit önként nem akartak megadni. De az is bizonyos, hogy szomorú dolog, amikor ilyen fegyverekkel kell küzdeni a tiszteletért. A tisztelet és a szerelem csak akkor értékes, ha önként adják. A kiereszolt respektusnak nemcsak kínos előzményei voltak, hanem kellemetlen utóíze is van. Sokkal okosabb állapot volna, ha a parlament haragudnék a sajtóra, ő követelne elégtételt és megkezdené a sztrájkot. Aminek esetleg nem is okvetlen Berlinben kellene megtörténnie.

* * *

○ Szobafestő a fórumon. Zsitvay Leó nem szereti az újságírókat. Unja őket, hiszen nap-nap után újságírókkal van dolga. S az unatkozó emberek rendszerint kirugnak a hámból. Ennek az unalomnak köszönhetjük, hogy Zsitvay Leó nagyot rugott rajtuk, újságírókon. Pedig ez egyszer nem is mi untattuk őt, hanem egy szobafestő-legény, aki odatartotta Zsitvay elé a hátát egy cikkért, mely a szocialisták lapjában jelent meg. A szegény szobamázoló-legény ilyenformán kétszer is megszenved egyetlen hibáért, még pedig mind a kétszer ártatlanul. Ártatlanul szenved majd a cikkért és ártatlanul szenved az össz-újságírókért. A cikket nem ő írta, csak vállalta. Ő szenved el tehát az író büntetését s ennek tetejébe még rászózzák azt is, amit Zsitvay Leó az egész újságírói karnak szánt, holott a szobamázolóknak annyi a köze az újságírókhoz, mint az inkriminált cikkhez. Pedig meg vagyunk irva a törvényben, hogy egy bűnért senki se büntethető kétszer. Senki, még az a szobafestő se, aki elég ostoba, hogy meg nem írott cikkért vállal felelősséget. Ezt Zsitvay nagyon jól tudja s mégis kétszer bünteti az ártatlant. Zsitvay valóban igazságtalan volt ez egyszer. Pedig annyi fáradsággal igazságos is lehetett volna. Hisz oly sokan lennének büntethetők a magukirta rossz cikkekért, hogy istenkáromlás azokat büntetni, akik nem írnak rossz cikkeket.

* * *

○ A dohányzó nők. Newyork város okos város. A minap kiadott egy rendeletet, amely megtiltja a nőknek, hogy nyilvános helyen, az utcán, vendéglőkben, szállókban dohányozzanak. Aki a tilalom ellen vét, bírságot fizet. Két dollártól föl egész száz dollárig. Amikor a rendelet megjelent, nagyon megszólaltak róla a vélemények. Sokan azt mondták, hogy okos dolog, még többen azt mondták, hogy bolond dolog. A férfiak dicsérték a newyorki tanács erkölcsseit, a nők szidták az illiberális magukat. Maguk a newyorki asszonyok és leányok pedig egyenesen fellázadtak. Ligát alakítottak: a csak azért is dohányzunk asszonyok szövetségét. Kimondták, hogy mindig és mindenütt, amikor és ahol nyilvános helyen megjelennek, szivar, cigarettá vagy kurta pipa lesz a szájukban. Füstölni fognak, mint a török basa a trafik-czégéren. És meg is tették. Az első napon, amikor a rendelet életbe lépett, kétezer asszonyt bírságotlalt meg

Newyorkban dohányzási kihágásért. A második napon már kétannyit. S folyton többet, egyre többet. S a hölgyek boldogak, hogy ők mártirjai a női jogokért való küzdelemnek. A tanács urai pedig röhögnek a markukba:

— No, mi okosabbak vagyunk, mint a budapestiek. Mi nem verekszünk adóemeléseken, pótdadón, szegényadón. Nekünk nem kell se Vázsonyi-adó, se Heltai-adó. Mi egyszer betiltjuk a sleppet (bírság terhe alatt), egyszer betiltjuk a tollas kalapot (bírság terhe alatt), egyszer betiltjuk a dohányzást (bírság terhe alatt). Többet ér ez minden pótdadónál. Gyönyörűen meg lehet belőle élni.

Hát igen. A legokosabb adóalap a világon a »csak azért is« adó. De csak, ha asszonyokról van szó.

* * *

○ A megrendszabályozott betegség. Boda Dezső főkapitány, miután a közérkölcsterén már mindent holtrszabályozott, a közegészségügyre vetette rá magát. A főkapitány tudniillik még abban a naiv hitben él, hogy ha ő szép és jóakaratu rendeleteket fog megfogalmazni, akkor a betegség is szépen behúzódik a kapualjából. A rendeletet ezúttal még csak a kórházakhoz intézte, szeliden figyelmeztetve őket, hogy az utcán felszedett betegeket is vegyék fel, de remélhetőleg folytatni fogja még a rendeletgyártást. A fővárosi kórházakban tudniillik évek óta annyi hely sincs, mint a kabaretekben és nemcsak a folyosók, a faskamrák és a szenesbódék vannak megrakva ágyakkal, hanem a diszkrétebb mellékhelyiségek is. Ám Boda Dezső szabályoz. Valami olyasmit kíván, hogy a kórházak rugják ki oldalukat örömmükben és ha így szélesebb alapra helyezkednek, ezt a szélesebb alapot rakják meg új ágyakkal. Ennyi bölcseséggel persze Boda Dezső az embereknek is megtilthatta volna, hogy az utcán összeessenek és a Gondviselésnek is megtilthatta volna, hogy az utcán mártsa az emberek oldalába a kést. De idáig nem mert elmenni a főkapitány rendeletező kedvében. Mert akkor kiderült volna, hogy nem mindig a Gondviselés az oka, ha az emberek az utcán összeessenek, hanem igen gyakran a felebarátjuk zsebkése. És ez az a pont, amelyen Boda Dezsőre és a rendőreire szükség volna. Addig szeressen bennünket a főkapitány ur, míg egészségesen sétálunk a Liliom-utcában. Mikor már összeszurkáltak bennünket, akkor magunk is tudunk magunkon segíteni.

Hazafias cselekedetet művel, egyúttal a maga jól felfogott érdekét is szolgálja az, aki a jó magyar gyártmányt a külföldinek fölébe helyezi. Hazánkban mindenféle importált fogkrém van elterjedve, de diadalmasan szorítja most e téren vissza a külföldet egy minden tekintetben bevált magyar készítmény: a Brázay-féle Kalogén sóborszesz-fogkrém, amely a fogakat széppé és éppé, a szájat tisztává és illatosá teszi. A »Kalogén«-t gyönyörű tubusokban árulják s aki egyszer próbát tett vele, urak, hölgyek, egyaránt hívok maradnak hozzá.

A mittweidai technikumot, melyben elektro- és gépészmérnökök, valamint technikusok és művezetők képeztetnek ki állami felügyelet alatt évenként körülbelül 3000 növendék látogatja. A növendékek hazájuk szerint az összes európai államok, valamint Amerika, Ázsia, Afrika és Ausztrália több tartományának alattvalói voltak. Az elektrotechnikai oktatás az utóbbi években jelentékenyen ki lett terjesztve és dusan felszerelt szertárak, laboratóriumok (elektro- és gépészmérnökök számára), műhelyek, valamint géptelepek stb. által hathatósan lesz támogatva. A téli félév (tanszak) október 15-én kezdődik, míg a szeptember 24-én kezdődő ingyenes előoktatásra való felvétel szeptember elejétől kezdve hétköznaponként kezdődik. Részletes programot és értesítőt a »Technikum Mittweida« (Szász királyság) titkársága kívánatra költségmentesen küld. Az intézettől kapcsolatos 3000 négyzetméter területet elfoglaló tanuló-gyári műhelyekben önkéntes gyakornokok gyakorlati kiképzés céljából felvételt nyerhetnek. A technikum, valamint a vele kapcsolatos precizióműhely az összes kiállításokon, amelyeken résztvett, kiváló kitüntetésben részesült. Plaueni iparkiállítás: Plauen város kiállítási érme »kiváló eredményekért«. Lipesei iparkiállítás: királyi államérem »a technikai oktatásügy terén kifejtett kiváló eredményekért«. Lüttichi világkiállítás: »Prix d' honneur«.

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— márcz. 20.

»A gyermek« a Nemzetiben. A Nemzetiben egy szezonban többrendbeli gyermekekről játszanak szindarabot. De egy tekintetben valamennyi megegyezik, abban tudniillik, hogy az első felvonásban még egy sém ismeri az apját. Nem is ismerheti, mert hiszen akkór mit csinálnának a magyar szerzők a harmadik felvonásban, ahol a kölcsönös bemutatkozás történik? A gyermeknek tehát, akinek a tragédiáját minálunk előadják, föltétlenül kell legalább egy negatív tulajdonsággal bírnia, azzal, hogy az apja bizonyítalan legyen. Azt is mondhatnók, hogy a Nemzeti Színház, ebben a tekintetben hasonlít azokhoz a forgóládás lelelcsházákhoz, amelyeknek az ablakán betesznek egy kis törvénytelen gyermeket és odabent kiveszik, mint perfekt drámai hőst, de minek mondjuk ezt, mikor az olvasó ugysis tudja, hogy minálunk a tea is, az eszme is, a drámai probléma is csak akkor kezd asztalra kerülni, mikor a külföldön már minden levét kifőzték belőle. Az *Abonyi* Árpád új darabjának gyermeke is ilyen kétes értékű gyermek. Az eredetisége inkább csak abban van, hogy katonagyermek, egy kis kadét, tejeles száju, hetyke és szentimentális legényke, aki egy bosnyák garnizon aludt-tejes nyugalmaiba belepottyant, mint egy kifimorzsa és ettől menten összefut a tej. A garnizonban már sejtik, a nézőtérén pedig fogadásokat kötnek rá, hogy ennek a fiúnak erős éreklődése van az őrnagygyal, aki védi, szereti, kardot ránt érte a kapitányra és végül meghal érte párbajban s mindez valóban megokoltan, érdekesen és egységesen folyik, de rögtön lehetetlenség volna, ha az emberek nem katonazubbonyban járnának és nem a párbaj-kódex volna a kispárnájuk.

S ez a legfőbb baja ennek az egyébiránt jó darabnak. *Abonyi* Árpád társadalmi színművet akart írni és csak katonatársadalmi színművet írt s akik mint civilek ülünk a helyünkön, egyetlen hirt sem érzünk megremegni a szívében, míg olyan erők mérkőznek össze kardjaikat a színpadon, melyeknek egész léte merő kaszt-kérdés. *Abonyi* Árpád evvel a darabjával a *Mészáros*-díjat is megnyerte, ami szintén érthető, mert a darabja technikailag magasan felette áll azoknak, amit a mi drámairóink átlagosan adni szoktak, de viszont semmi sincs benne azokból a nagy szenvedésekből, könyörtelen kimondásokból és támadó tiltakozásokból, melyek az élet drámáinak forgósarkai. *Abonyi*-nak emlékei voltak a messzi, csendes, bosnyák városkából, ahol volt egyszer egy melegsivü, érző, katonás őrnagy, ahol voltak repülő orfeumok, léha és tipikus szubaltern tiszték, ahol énekelték egy kis szállodaszobában a hazavágyás nótáit, ahol megjelent egyszer egy szomorú szép asszony, hogy hazavigye a kadétot és ahol éppen ekkor bucsuzott el az élettől a magányos őrnagy. Emlékek, részint kihűlt, részint szubjektív természetű emlékek ezek, de érthetők és elfogadhatók. Minden ki van mondva, sőt meg van magyarázva benne, a hős nem egy szóval, nem egy mozdulattal eszmél a multra, hanem monológokban és a *Morituri*-hangulatot busás retorikával rontja meg. De lehet, hogy ez kell a drámabíróknak, lehet, hogy nem szabad az uton elhullatni egy fájó lemondást, amely ki ne volna bélelve, egy szót, amelynek perspektívája van, mint a nyitva felejtett ablaknak. A Nemzeti Színház ezuttal sok jóakarattal, sőt némi sikerrel veti latba művészi erőit a darab érdekében. Igaz, hogy ezuttal is inkább csak a másodrangú szereplők játékában telt zavartalan gyönyörűségünk. Cs. *Alszeghi*, *Bartós*, *Hajdu*, *Vizváry* Mariska, *V. Molnár*

Rózi egészen csinos és összevágó kis gárda egy ilyen modern levegőjű darabhoz, de *Gyenes*, *Ivánfy*, *Dezső* és *K. Hegyesi* Mari játékában ezuttal is inkább a művészi individualizmus önkényességei és bevált fogásai jutottak szóhoz, mintsem a kölcsönös lemondás. Egy szóról, egy hangsulyról, egy patetikus fellobbanásról le nem tesznek, amikor a kitaposott sikerutakról van szó. Csakugy, mint *Ligeti* Juliska, aki ezuttal is édes volt, mint már háromszáz estén és ezuttal is ugyanolyan babos kartonruhában s *Gretchen*-frizurával volt édes, mint mindig. A főszerepet, a kadétot, *Mészáros* Alajos, a színháznak újabb akvizíciója játszotta. Értelmesen beszélő, komoly és törekvő fiatal színész, de színek és melegebb tónusok híjával levő. Szerepét, amelyben a bohókás fiatalságtól a tragikus elkomorodásig egész skálája van meg azoknak az alkalmaknak, melyekben egy elsőrangú színész a virtuóztatást tudná szétoztani, sok helyt egészen unalmassá tudta tenni. Ma még nem lehet róla biztosat mondani, mert a színész is viselve válik el.

B—n.

*

»A dollárkirálynő« a *Király-Színházban*. Két német operett-iparos talált egy egészen sovány kis témát, amely nem is éppen új a nap alatt, azt a közgazdasági tényt tudniillik, hogy az európai arisztokrácia újabb időben lényegesen érdeklődik az amerikai milliárdos-kisasszonyok iránt. Ehhez a talált gombhoz a két német, *Willner* és *Grünbaum* egy operett-öltönyt szabott, amely azonban olyan, mintha kissé öreg primadonnákra szabták volna, mert tulságosan — vattateremtette. A jószándéknak az utja ugyanis itt csupa vattával van kibélelve, amire a színházi habitúék hamarosan rá fognak jönni. Cselekményről beszélni ugyan egy operett-nél kissé idejétmúlt dolog, de hogy ennyire semmi se legyen egy lengő kosztüm mögött, az operett-nyelven szólva is — shocking. A német librettisták általában is tériszonyban szenvednek, de itt ez a tér két és fél óra terjedelmű. Egyetlen ötlet-fácska, egyetlen poétikus kis virág sem népesíti be ezt a teret, amelyen végül a két amerikai kisasszony a két európai mágnás felesége lesz. Semmi, de semmi sincs ebben a darabban egyéb, mint két nagy bomba, amelyek azonban a világért sem robbannak fel és két nagy szivar, amelyek olyan szomorúan égnek, mintha *Vesztalángok* volnának. Ehhez a közgazdasági esethez *Fall* Leó irt zenét, egy kissé hangos, angolos muzsikát, amely azonban nem tagadja meg a saját fajtáját sem, mert olyan könnyű, elmés és raffinált valczerek is vannak benne, amelyeket nemsokára nemcsak az utcákon, de a kabaret-zongorákon is hallani fogunk. Valóban csak ez a melódikus, kissé tulontul is muzsikás volta mentheti a szövegről tévedését, no meg az, hogy az öltöny a szó legszorosabb értelmében testhez álló. *Petrás* Sári, *Ötvös* Gitta, *Németh*, *Csapó*, *Örley* Flóra és *Raskó* játszószék benne a főszerepeket sok igyekezettel és kevés humorral. Az angolos szabású német kosztümöt *Faragó* Jenő fordította ki magyarra.

*

Ma a színpadon szeretjük a rejtelmet. Egymásután három oly francia darabot adtak most elő Párisban, ahol állatok szerepelnek, misztikus varjak kárognak és rejtélyes kakasok kukorékolnak kifogástalan jambusokban. Titokzatos kék fény rezeg a Magyar Színházban is ifj. *Hegedűs* Sándor drámája alkalmából, hideg kék fény-pamacsok csapódnak a szereplők verejtékező homlokára, kék és fantasztikus hangulatok terjeszkednek a színpadon, míg az ember a nézőtérén óráját nézi s arról gondolkodik a világ legjózanabb kedélyével, miért nem esik rá csak egy sugárpászma is abból a misztikus fényforrásból? Az első felvonás közepén hosszú papi tógában egy nyurga és csontos-ujju ismeretlen lép be a színpadra, aki kis kellemetlenkedés

után le is veti inkognitóját és mint a Lelkiismeret mutatkozik be a hősnek. Tudnunk kell, hogy a hős, az agyafurt, kemény örmény milliomos röviddel ezelőtt halálba kergette barátját, bár annak idején szép csendes elvétette vele a szeretőjét s közben is okosan kihasználta arra, hogy aranysekerét tovább tolja. A dráma fantasztikus párvilága ismerős előttünk s idegrendszerünk jól be van rendezve a váratlan vendégek érkezéséhez, akik mint modern deus ex machinák érdekes kavarodást teremtenek a színpadon; ifj. Hegedűs Sándor ötletét is ujnak, életrevalónak tartjuk. Kár, hogy ezt a jobb sorsra érdemes ötletet egy lanya drámává rontotta. Mert mihelyt a Lelkiismeret leveti álarczát, minden egyszerre utszéli allegóriává sekélyesedik, a fantasztikusnak elkeresztelt dráma pedig a középkori moralitások és misztériumok színvonalára süllyed. Az írónak megtetszik az ötlet, jobban, mint ahogy kellene. Így történik, hogy a keszeg ur s vele együtt a dráma is, rögtön elveszti érdekességét, mihelyt a drámairó melléje áll és bántó, iskolásan pontos párhuzamot von közte és lelki küzdelmeket mozgó eszmei jelentősége között. A Lelkiismeret mindenütt nyomunkban van, törvényt ül felettünk, elnöke a lelkiismereti törvényszéknek, s vagy megkegyelmez, vagy elítél bennünket. Ily részletességgel csak az allegóriáirók irnak. Ez az az öreg hiba, amely megbénította ifj. Hegedűs Sándor darabját. Paragrafusokba szedte a titokzatosságot, ahelyett, hogy értő kézzel szimbólikusan mosta volna el, mint E. T. A. Hoffmann és Thomas Menu szokta, vagy Wells példáján teljesen fantasztikussá torzította volna. A darab fáradtan imbolyog a vége felé. Kitérdekel a küzdelem? A hős a porban vergődik, mint egy féreg. Ki ír egy féregről drámát? Hiába vezet a lelkiismereti törvényszék elé, ahol mosolyfakasztó vontatott formalitások közt vallatják a vádlottat, hiába küldi üldözési mániával elmeógyógyintézetbe, a lelkiismeret rabja szálanalmasan inaktív és olykor — sokszor — untató is. Kiszaladt alólunk a valóság talaja, a szereplők légüres térben mozognak és hápognak, hápog a szerző és hápogunk mi is, akik olykor kopoltyukkal is tudunk lélegzeni, ha Maeterlinck ragad fel fantasztikus, ritkalevegőjű ormaira. *Törzs* leány azonban sokat megment a daraból és *Réthey* diszkrét játéka egészen elfogadtatja a szimpátikus alapötletet. *A rab* után Verő György *Leánynéző* című egyfelvonásosát adják, mely újra megnyugtat bennünket, hogy a népszínműnek nevezett leányzó nem halt meg, csak aluszik. Verő György nem sikertelenül költögette, mert újra megjelent a színpadon a nép egyszerű gyermekeinek bokrétás, tulipiros és tájszólásos jókedve. Le kell azonban írnom, hogy ezuttal minden hajmeresztőbb izléstelenség és súlyosabb művészet nélkül vonulnak fel a jó öreg műparasztok. Szívből kedvelem ezeket az ódon naptárból kivágott figurákat, mert csak meg kell vakarnom paraszti dolmányukat, hogy kibujjon alóla az uri szmoking.

Lehotai.

*

Róna Józsefné. A tűzhely mellől lépett a mult héten Róna Józsefné a hangverseny-pódiumra. Évek során át hallgatott, de amit most produkált, arra vall, hogy a művész nő nem kávé darált a tűzhely mellett, hanem tovább szötte álmait és megfeszített munkával, tanulással törekedett megvalósulásukra. Keményffy Gizella — mint ilyen hagyta el a művészi pályát — tehetséges énekesnő volt, Róna Józsefné elsőrangú énekművész. Ahogy ő énekel, tömör, kiművelt hangon, az a Svárdström tudása és ihletettsége. Nem tudjuk eldönteni: kár, hogy ez a nagy talentum olyan soká visszavonult, vagy érdemes volt oly soká hallgatni, ha ezáltal ennyire tudott tökéletesedni. A budapesti közönség ujjongva fedezte föl az új csillagot, mely — reméljük — most már egyhamar nem fog ismét letűnni.

IRODALOM.

Neményi Erzsébet.

Meghalt egy asszony, a new-woman-ek fajtájából, a mának asszonya, — egy csupa-intelligencia író — aki nagyon keveset, de nagyon egyszerűen és szépen élt. Csaknem mindent elmondtam róla ezekben.

A jelen asszonya volt; az asszonyosságnak azon a mesgyén, ahol a mult és jövő csatáznak, néha csunya, erőrelesett hadonászással, — olyan kérdések miatt, amiken az ő finom, szőke virágfeje kristályos józansággal és

egy igaz ember elfogulatlanságával látott keresztül. Feminizmus! — Szinte látom, mint fordítja el lassan a karcson ivelő hatyunyakát, amelyet a hirtelen emelkedett race-ok dekadens gráciájával himbált törékeny vállai fölött. Mosolygott, odament az írógéphez, mely az édes apjáról maradt rá jelképes örökségül, és törlés nélkül kopogott le valami hosszú cikket, mondjuk, egy bonyodalmas külföldi bünper lélektanáról. Érezte, hogy a tegnap elmaradt mögötte és a holnapot nem fogja megérni; mit tehetett volna, — elfordította fejét és dolgozott. Évekkel ezelőtt találkoztam vele és egyike lett azoknak, akiket félre szoktam tenni magamnak. Ezt a valakit egyszer, később, ha idősebb és okosabb leszek, meg fogom fejteni; megérteni. És most el kell hinnem, hogy nincs többé...

Érölködöm a gyér adatokkal és kevés emlékekkel, hogy a magam számára kirajzoljam lényét és életét; és döbbenve ütközöm az éles ellenmondásokba. Ez a szép, rendes élet, — Istenem! Az aczélhideg józanságára gondolok például és gögös függetlenségére, melylyel az életét adminisztrálni látszott, — a fejcsóválásokat lenéző biztonságára, melylyel, mint fiatal leány, egyedül járt-kelt Európában. (Szó szerint.) És eszembe jut, micsoda okatlan, ideges, szépséges asszonyosság siettette most a halálát. Délre kellett volna mennie, — régen és hosszú időre — de ő nem akart, nem birt elszakadni hazulról, ahol egy bensőséges család közösség szeretve szenvedett mellette és miatta — a kis fia, az ura, a huga. Amikor utójára láttam, menyasszony volt, boldog volt, de azért nagyon okosakat és megdöbbenően igazakat tudott mondani a feleség állapotáról, e szent és könnyítő nirvánájáról minden asszonyi tudatosságnak, akarásnak, nagyságnak és nyugtalanságnak. Belebékült tehát! — És csak most jutottam el odáig, hogy író volt ez az asszony.

Író volt és az írásaiban a küzdelem és verejték apostola; jelentőségek megérzője, eleven és lelkes agilitás, erős magamérséklet és az a csodálatos igazlátás, mely kész filozófiává mélyíteni a riportot. Ám ismét valami! Papirosnyelven nemes és komoly részvétellel érzett együtt az emberi nyomorusággal, a daróczzal, a piszokkal, meg tudta látni a megható, nagy szomorúságát minden bárdolatlanságnak, ügyefogyottságnak, külvárosiasságnak; sőt ezekben kereste az »ember«-t, akit megértse és akinek megbocsásson. A saját asszonyi és emberi életét azonban hiúság exkluzivitás őrizte, — és emlékszem a felháborodására, mikor a szobaleánya megdicsérte a szép, hosszú haját — vagy mikor a kereskedősegéd »tanácsot« adott neki a portékája megvásárlásában.

Apróságok ezek, de nem tudom tőlük elvonatkoztatva látni és szeretni ez asszony emlékét, akit ime, nem értem

rá — idősebb és okosabb lévén — egészen megérteni. Régen láttam őt, és egy időben azt hittem: különcz módra, zárkózottan él, szeszélyből. Most tudom már, hogy sokáig és nagyon szenvedett, halálra készült a törekeny, fiatal, terhelt, kicsi valója; és hogy amíg lehetett, csüggedés nélkül, ideges ambíciók nélkül, komolyan és szívesen dolgozott. Meghalt fiatalon. És a részvét mély lehangoltságán túl mindaz, amit felőle érzek és tudok, csaknem belefér egy aforizmába. Szépen, rendesen, egyszerűen lépdelt végig a mai asszonyélet göröngyös paradoxonai mellett; és komoly, tisztos, erős író volt, habár minden ízében, agilitásában és erejében ujságíró-természet.

Annak is vallotta magát — magyarul nem is jelent meg könyve soha — és sokszor beszélt róla, mennyire inkább közös az ő érzésével, temperamentumával az ujságíró, ujsághatás, szóval az ujságlélek a könyvléleknél. Hogy mindjárt holnap, hogy közelben és távolban, minden rétegek és számtalan egyesek olvassák, hacsak futtában is; észrevétlenül vérukké emészti az ő gondolatait és ötleteit. Valóban az ujság volt az ő területe; és itt volt ő kiváló, erős és nemes harczosa a kulturának. Ám fiatal, szép asszony is volt, egy kicsi gyermek anyja és egy szerető férj felesége; és meghalt azoknak szerető közelségében, akiknek nagy fájdalommal most huzódják vissza még a részvét szava is, mert profán czikornyának tetszhetik az örökkévaló tragikum, a néma döntés, az elmulás kérelhetlensége mellett.

F. K. M.

Bojer.

Ennél az öt betűnél többet alig tudok róla. Bojer Jánosnak hívják, norvég, fiatal és regényeket ír, de az, aki nem kilószámra méri az írókat, már most is megsejti, hogy ez az öt betű, mely nevét rakja ki, egykor fogalomná csontosodik és az irodalmi világpiaczon drága értéként fog forogni. Ez az izmos, tengerész-szemű norvég egy regényt írt, amit egy fürge olasz rögtön lefordított a maga déli, csilingelő nyelvére — Un cuore ferito a czime — s ezzel átadta a világnak. Nekem pedig egy halhatatlan asszonyportrét szolgáltatott, Aas Reginát, melyet mohón raktároztam el a Bovaryné, Grandet Eugenia és Karenin Anna képei mellé.

Valaki észrevette egyszer, hogy az asszonyok nem látják magukat, csak a férfiak tükrében. Mindig egy igazi férfinak kellett megérkeznie, hogy valami újat tudjunk meg a nőről, mert a nő-írók, még a legnagyobbak is, Ada Negri, Annie Vivanti és Serao Matild, etikett-kérdésnek tartják az írást s a tollukat oly kaczer-pose-zal forgatják, mintha állandóan tükör előtt ülnének és félszemükkel belésándítanának. Nem akarják letörülni magukról a pirozitót? Nem akarnak, vagy nem tudnak őszintén gyónni, nyers vallomást tenni, hogy mi van bennük, a szfinkszekben, amikben nincs semmi titokzatosság? Vagy nem érzik önmagukat?

Bizonyára itt van a nyitja, mért nem tud a nő-író önpottrét rajzolni. Csak mi ismerhetjük őket, csak bennünk tükröződhetik szépségük, bűnük, szenvedélyük, nagyságuk és kicsiségük s én hiszem, hogy maga ez a szó: asszony nem jelent egyebet, csak azt, hogy kicsoda a nő a férfinak s hogyan látja, érzi és szereti őt. Markos, marczone és vad férfiak vezették be az irodalomba a halhatatlan nőket. Flaubert, aki tagbaszakadt és durva volt, mint egy ökrös gazda, Balzac, a paraszt Tolsztoj és — tegyük hozzá — Bojer.

Ez a világosfejű norvég nem holmi olcsó és pikáns parfümöt locsol hősője ruhájára, nem is koszoruzza meg az idillek mezei virágával. Egyszerűen egy leányt rajzol, egy anyát, akinél asszonyabb asszonyt még senki sem festett, egyben jószágosnak, kegyetlennek, isteninek és

állatinak, öntudatlannak és ravasznak, önzetlennek és sunyinnak tüntetve fel őt. Bojer nem a szokott hetératipusu nőn rágódik tehát, akin annyi modern író koptatta el már tollát és életét, hanem arra ad feleletet, amire eddig még nem mondott kádenciát regényíró, micsoda titkos komponensekből tevődik össze az anyai szeretet nagyszerű, brutális és misztikus eredője? Egy anyát látunk, egy igénytelen nagyságot, egy buta nagy szívet hallunk dobogni, amely oly óriási, hogy gondolkozni is tud és ösztönös ügyességével, az örök nőiesség millió furfangjával mindenkin felülkerekedik.

A szülészeti klinika 47-es számú betegjének, Aas Reginának gyermekét egy gazdag vagyonos család örökbe fogadja. A szerencsétlen szegény leányban csak később ébred fel az anya. Lélekzetállító harczokon, sötét, földalatti aknautakon siet a gyermekéhez és nem találja sehol. Belebetegszik az anyai szeretetbe, hátgerincze meggörbed, arca elfonnyad és mi ijedve látjuk, hogy ez a senki-leány a hajszában egy fejjel megnő. Kicsoda ez a leány? Alattomos utakon egy vén svéd milliomoshoz férközik, elveteti magát vele s hideg fővel, okos anyai gonoszsággal lassu tüzön öli meg a nyugos férjet, hogy a vagyonával szabadon kutathassa fel gyermekét. Egyre nő. Bűn-e, amit tesz? Nem törődik vele. Küzd, mint egy heroikus anyagalamb s turbékoló csőrével halálra sebzi a vén vércsét. Azután csapzottan, letörve látjuk vénülő arcát robogó villámvonatok ablakából, tengeri hajók lámpásánál, ismeretlen puszták vörhenyes alkonyi világításánál, amint vérző lábakkal lihegve fut a gyermeke után és aczélosan, bután, vakul, esztelenül rohan az ismeretlen cél felé. A férfi már ezerszer megpuhult volna, ezerszer letette volna a fegyvert, Aas Regina azonban nő, anya, neki nem lehet megalkudnia. A kocsit az ismeretlen szálloda elé gördül, hogy Aas Reginát tovább vigye céltalan utján. Ez a történet utolsó akkordja.

Szeretem ezt a sötét, norvég regényt, merész eredetiségét, furcsa clair-obscurjét. Valami különös levegő lengi körül, valami bevégeztség és bezártság van benne, egy külön földterület, egy egész világ. Bojer a mai ványadt, beteges európai literatúrában a nőgyűlölők émelítőt hóbortja, a romantikusok könyves hárfafutamai után egy új, komolyan és sokáig zengő hangot üt meg a nőről s bennünket egy sohasem látott interieurbe vezet. Ugy érzem, mintha egy bezárt szobába lépnék, ahol az anyai tej enyhe illata s a vér nyers szaga olvad egybe.

K. D.

A finnek és a finn művészet. Irta: Koronghi Lippich Elek. A könyv-amatőrnek gyönyörűsége, tartalomra pedig felette érdekes ez a kis könyv, amelynek megírására az adott alkalmat, hogy Axel Gallén kiállítása és a finnek fokozott figyelme folytán immár mi is kezdjük észrevenni a messze Észak e maroknyi népét. Sokezeréves kulturájuknak, melynek oly bánatos és emberi vonásai vannak meg a Kalevala runáiban, erős skicce ez a füzet. Lippich Elek a Taine módszerével vizsgálja a finnek kulturáját s éghajlatból, földrajzból, a napfény csillogó és komoly játékaiból magyarázza meg lelkületüket, amely művészetükben dobog. De közben figyelmet szentel a népléleknek is, annak a gyönyörű poézisre hajló öntudatnak, amelynek megvan a kapcsolata a mai művészet legjobbjaival: a Gallén festészetével, a Saarinen architektúrájával, a Sibelius zenéjével s az Eino Leynen költészetével. A finn művészet és irodalom néhány jelese révén ma valóban európai értékű és a formáknak komolyságával, a színek szüziessége erejével még sok mondanivalójuk lesz a délibb kultúrnépek számára. E nagy erőt a nemzeti öntudatból magyarázza meg Lippich Elek. A sokszázados akarathatból, amely zsarnoki erővel tudott szembeszállni, amely a svéd és orosz nyomások összemerközése közepett is dacossá tudta edzeni a nép szabadságvágyát és felemelte azt a nagy áhitatot, mely azután legjobbjaikban kicsucsosodott. Ez az egész füzet úgy hat, mint egy

meleg baráti kézsorítás egy rokon néppel szemben, mint egy nagy testvéri szeretetnek csodálkozó megnyilatkozása, amely maga is fürkészi e szeretet motívumait. Jegyzetei egy artisztikus izlésű és fajtát rajongva szerető embernek egy olyan kulturáról, amelyet magához közelállónak érez. És ha helyi-ekkel polémikus, vagy éppen oktató színezete van is, ez is egy nagy nemzeti önértékből sarjad. Maga a könyvecske, amelyből mindössze százötven példány készült, az Athenaeum kiadása és remeke a magyar nyomdásziparnak. Papírja, miniatűrjei, könyvdisze, az egésznek gyöngédsége és előkelő modora mintha csak formailag is azt a nagy, megértő szeretetet akarná tolmácsolni, amely a sorok szellemében van. Az Insel-Verlag és a Hachette-czég is büszke lehetne erre a munkára.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Általános Hitelbank e hó 19-én tartotta rendes évi közgyűlését, Kornfeld Zsigmond főrendiházi tag elnöklésével. A formalitások elintézése után az elnök a jegyzőkönyv vezetésére Sebesta K. titkárt, hitelesítésére pedig Zichy Andor gróf és Trebitsch Ignác részvényeseket kérte föl. Ezután az elnök meleg hangon emlékezett meg Kochmeister Frigyes báróról, az elhunyt igazgatósági tagról, aki az intézet alapítása óta tagja volt az igazgatóságnak. A közgyűlés jegyzőkönyvben örökítette meg emlékét. Következett ezután az igazgatóság jelentésének előterjesztése. Az egyes üzletek lebonyolításának részletes jelentése után az elért nyereség fölösztására nézve az igazgatóság a következő indítványt terjesztette elő: Az előterjesztett üzleteredmény-számla szerint az 1907. évi tiszta nyereség 7.744.640 korona 60 fillér, levonva ebből az 1906. évről áthozott nyereségmaradványt, 409.892 korona 66 fillért, marad 7.334.747 korona 94 fillér. Az alapszabályok értelmében első sorban az alaptőke, tehát 60.000.000 korona után 5 százalékos kamattal, azaz 3.000.000 korona a részvényesek számára levonásba hozandó. A fönmaradó 4.334.747 korona 94 fillérből 10 százalék, azaz 433.474 korona 79 fillér jutalék címén az igazgatóságot illeti meg. A 3.901.273 korona 15 fillér maradékból, hozzáadva a föntebb levont 409.892 korona 66 fillért, tehát 4.311.165 korona 81 fillérből 3.000.000 korona összegnek, azaz részvényenkint 30 koronának, tehát a föntelemített 5 százalékos kamatokkal együtt részvényenkint 40 korona osztassék ki a részvényesek közt az 1907-iki osztalék fejében. Az ezután mutakozó 1.311.165 korona 81 fillérből a rendes tartalékalap javadalmazására 535.128 korona 07 fillér, egy létesítendő ingatlan-tartalékra 464.871 korona 93 fillér, összesen 1.000.000 korona fordíttassék, a fönmaradó 311.165 korona 81 fillér pedig az 1908. évi üzleteredmény-számlájára vitessék át, a május 1-én esedékes szelvény ennélfogva 40 koronával április 1-től kezdve váltassék be. A közgyűlés egyhangul elfogadta az igazgatóság indítványát és a fölmentést megadta minden irányban, mire az igazgatóságba beválasztották Kornfeld Zsigmondot, Klein Gyulát és Lukács Józsefet, a felügyelő-bizottságba pedig Ahsbals Leó lovagot, Huszár Adolfit, Kerniler Ferenct és új tagként Havassy Dezsőt. A nyugdíjszabályzat némely szakaszának módosítása után a közgyűlés véget ért.

A közgyűlés után tartott igazgatósági alakuló ülésen az igazgatóság elnökéül Kornfeld Zsigmondot, alelnökeiül pedig Zichy Nándor grófot és Herz Gyula lovagot újból megválasztották. Ez alkalommal, ugyszólván, egy kis családi ünnep is folyt le az igazgatóság ülésében, amennyiben Zichy Nándor gróf igen szíves és meleg hangon üdvözölte Kornfeld Zsigmond elnököt abból az alkalomból, hogy harminczadik évfordulója annak, hogy Kornfeld Zsigmond mint igazgató szentelte nagy tehetőségét az intézetnek.

A Magyar Agrár- és Járulékbank Részvénytársaság igazgatóságát megállapította az intézet 1907. évi mérlegét. A nyereség- és veszteségszámla az 1907. év végével 1.995.469.92 korona tiszta nyereséggel zárul, szemben a múlt évi 1.976.017.85 korona tiszta nyereséggel. Ezen tiszta nyereségből az igazgatóságnak a közgyűlés elé terjesztendő javaslata szerint kifizetendő osztalék fejében — mint a múlt évben — részvényenkint 24 korona, azaz összegben 1.440.000.— korona, ami a részvénytőke 6%-os kamatozásának felel meg. A fönmaradó tiszta nyereségből — az alapszabályok 52. §-a értelmében — a tartalékalapnak alapszabályszerű maximális 20%-os dotálására felhasználandó 108.282.50 korona és az igazgatóság jutalékára (alapszabályok 33. és 52. §§.) 54.141.25 korona. A külön tartalékalaphoz utalandó továbbá 100.000.—, korona az intézeti

tisztviselők és szolgák nyugdíjalapjának javadalmazására fordítandó 25.000 korona, a fölöslegképp mutakozó 268.046.17 korona pedig a jövő üzletévre viendő át. A kitüntetett nyereségben társas üzletekben való részesedésből származó nyereség elszámolva nincsen. A bank tárczájában levő Magyar Telepítő- és Parcellázó-Bank részvények, ugyszintén a bankkal szövetségi viszonyban álló vidéki takarékpénztári részvények változatlanul névértékben vannak a mérlegben felvéve. A kamattőke a múlt évvel szemben 164.594.21 koronával nagyobb, a jutalékok és különféle nyereségek címén elért eredmény 85.099.80 koronával csökkent, a költségek, adók és illetékek pedig 61.283.32 koronával magasabb összeggel szerepelnek. A jelzálog kölcsönök 2.071.492.56 koronára menő visszafizetések levonásával a zárszámadásban 63.078.192.34 koronával vannak kimutatva, az előző évi 59.770.948.67 koronával szemben, eszerint tehát 3.307.243.67 korona gyarapodást mutatnak. A bank a lefolyt évben további 4.750.000 korona névértékű czimletet bocsátott ki, úgy hogy a bank által kibocsátott czimletek névértéke az 1907. év végén 119.700.000 korona összegre emelkedett. A banknak 1907. évi december hó 31-én a szóló- és jelzálogkölcsönökről 12.275 számlája állott fenn.

A Törlesztési Bank rt. február 29-én tartotta közgyűlését. Az igazgatóság jelentése konstatalja, hogy az intézet a lefolyt év válságát minden fennakadás nélkül élte keresztül. Az üzleti év második felében az abnormis helyzet miatt újabb ügyletek kötésétől lehetőleg tartózkodott, de a régebbi ügyfelektől sem a hitelt meg nem vonta, sem az üzletkötéskor megállapított feltételeken nem változtatott. A tartalékalapot azzal is növelte, hogy az igazgatóság az alapszabály szerint biztosított 10% jutalékról az első évben lemondott. Az előterjesztett mérleg szerint a tiszta nyereség 157.903 K, mely összegből 5%-os osztalékra 10.000 drb részvény után 100.000 K, tartalékalapra az alapszabályokban megállapított 6316 K-n felül további 23.683 K, összesen 30.000 K, az adótartalékra 15.000, a tisztviselők nyugdíjalapjára 5000, a felügyelő-bizottság tiszteletdíjára 2600, a választmányának 1500 K jut, míg a fönmaradó 3803 K a jövő év számlájára vitetik át. A közgyűlés a fölmentvényt minden irányban megadta.

HETI POSTA.

Szalontai Zéta. Levelét egyáltalán nem értjük. A verssel sem vagyunk sokkal jobban.

Jankaháza. Az első egészen banális valami, a második erőtlenséggel, halavány leirással kezdődik és szinte visszatartó ötlettel végződik, a harmadikban nincs egyetlen új gondolat sem, a negyedik pedig teljesen érthetetlen.

Kövré leánya. Balladákat egyelőre nem használhatunk. Erked. Ne próbálgassa a szárnyát, nem fogja elbirni, akármilyen könnyű teherrel indul is neki a poézisnek.

Mezőkászony. A két variáns közül ez a helyesebb: »A szuverénitás fogalma a politikai irodalomban az új korban lép előtérbe.

R. B. Nagyvárad. Maradjon csak fiatal és kezdő. Hiszen oly szép a fiatalság és az irodalomban oly hazug a közmondás, hogy kezdeni nehéz.

Az esküvődre. Ez nem vált be. Szatmár. A múlt heti izenet nem önnek szólt. Verse azonban szintén nem állja meg a kritikát, szertelen, logikátlan, bár erő kétségtelenül van benne.

Hiába... Kissé különös kép, hogy ön az automobilt »ziháló vasguillotina«-nak nevezi el, ez a dolog új akar lenni, de csak vad.

K. S. Talán válogatunk közülök. Érdeklődő. Nem közölhető, nem is biztathatjuk a versírásra.

Vallomás, Várakozás. »Neked mondanék valamit, olyat, melyet még senki se mondott; tudja isten, talán bolondot.« István, István, ön egészen bizonyosan bolondot mondana.

S. J. A versek nem ütnek meg a mi mértékünket. —i —r. Kétségtelenül mind a háromban van gondolat, még pedig eredeti gondolat. De a kivitelt olyan gyarló, a technika olyan kezdetleges, hogy önnek még sokat kell tanulnia. **A tanár ur.** A vers nem volna éppen rossz, de az a baj, hogy ezt a témát ön előtt már többször megírták prózában is, versben is. Próbálja meg valahol máshol.

Judas és társai: nem érik meg a harmincz ezüst pénzt. **Nem közölhető.** Éjszakák. Hangok éjjel. Ave Maria. Holnapok. Virágzó dal. Arczképek. Hangszerek.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.